

Centre of Expertise
Veiligheid & Veerkracht
Een initiatief van *avans*

Ouders in beeld

De rol van ouders in de aanpak van criminele uitbuiting van Zeeuwse jongeren.

Colofon

Datum	2025
Auteurs	Ayten Üstüner- Tüfekci Marjolein de Winter Guillaume Beijers Janine Janssen Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht Met dank aan Teun van Ruitenburg, lector Ondernijning bij Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht, voor zijn waardevolle commentaar.
Status	Definitief
©2025	Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht – Avans Hogeschool Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'De rol van ouders bij het signaleren en aanpakken van criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland'. Dit rapport vormt een belangrijke aanvulling op de eerdere Zeeuwse onderzoeken naar criminele uitbuiting onder scholieren in het voortgezet (speciaal) onderwijs en studenten in het middelbaar beroepsonderwijs, en biedt nu een diepgaand inzicht in de essentiële rol die ouders spelen in deze problematiek.

De voorgaande rapporten hebben ons geholpen om de aanwezigheid en omvang van criminele uitbuiting in Zeeland te belichten, evenals de zorgen die scholen hebben over deze ernstige vorm van mensenhandel. Nu richten we ons op een cruciaal aspect van de preventie en aanpak: de betrokkenheid van ouders. Zij zijn vaak het eerste vangnet voor jongeren en kunnen een bijdrage leveren aan het herkennen van signalen en het bieden van ondersteuning.

Dit onderzoek is uitgevoerd met de medewerking van ouders, scholen en professionals uit de jeugdzorg en het veiligheidsveld. Hun inzichten zijn van onschatbare waarde en hebben ons geholpen om een beeld te creëren van de rol van ouders in het voorkomen van criminele uitbuiting. We hopen dat de resultaten en aanbevelingen in dit rapport niet alleen het bewustzijn onder ouders vergroten, maar ook hen en professionals in staat stellen om proactief op te treden ter bescherming van hun kinderen.

Wij willen onze oprechte dank uitspreken aan alle betrokkenen die hebben bijgedragen aan dit onderzoek. Speciale dank gaat uit naar de onderzoekers en lectoren van Avans Hogeschool (Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht) voor hun toewijding en expertise, die ons in staat heeft gesteld om dit belangrijke onderwerp grondig te onderzoeken.

Als bestuurlijke trekkers van de Zeeuwse aanpak mensenhandel voelen wij ons verantwoordelijk voor de implementatie van de aanbevelingen die uit dit onderzoek voortkomen. Samen met onze partners zullen we ons inzetten voor een veilige omgeving voor onze jongeren, waarin ouders de kennis en mogelijkheden hebben om hun kinderen effectief te ondersteunen en te beschermen tegen criminele uitbuiting.

Met vriendelijke groet,

Mevrouw Vermue (burgemeester Sluis)
De heer Van der Reest (wethouder Goes)
Bestuurlijke trekkers Zeeuwse aanpak mensenhandel

Inhoud

Voorwoord	2
Inhoud	3
1 Samenvatting	5
2 Criminele uitbuiting onder jongeren	7
2.1 Aanleiding, doel en begripsafbakening.....	7
2.2 Probleemanalyse	9
2.2.1 Criminele uitbuiting onder jongeren	9
2.2.2 Rol ouders.....	9
2.2.3 Herkennen en signaleren van criminele uitbuiting.....	11
2.2.4 Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid.....	12
2.2.5 Bestendigen en verbeteren van samenwerking tussen ouders, scholen en instanties	12
2.3 Doelstelling en hoofdvraag.....	13
2.4 Methode en proces.....	14
2.4.1 Interviews sleutelfiguren	14
2.4.2 Enquêtes ouder(s)/ verzorger(s).....	16
2.4.3 Interviews ouder(s)/ verzorger(s).....	17
3 Resultaten	19
3.1 Bevindingen interviews sleutelfiguren.....	19
3.1.1 Herkennen en signaleren van criminele uitbuiting.....	19
3.1.2 Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid.....	19
3.1.3 (Getroffen) maatregelen.....	20
3.2 Bevindingen enquête ouders	20
3.2.1 Herkennen en signaleren criminele uitbuiting.....	21
3.2.2 Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid.....	25
3.2.3 (Getroffen) maatregelen.....	26
3.3 Bevindingen interviews ouders	29
3.3.1 Herkennen/ signaleren criminele uitbuiting.....	29
3.3.2 Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid.....	33
3.3.3 (Getroffen) maatregelen.....	34
4 Conclusies en aanbevelingen	39
4.1 Conclusies	40
4.1.1 Herkennen/ signaleren van criminele uitbuiting	40
4.1.2 Wegwijs binnen zorg en veiligheid	41
4.1.3 (Getroffen) maatregelen.....	42
4.2 Aanbevelingen	43
Literatuurlijst	45

5	Bijlagen	47
	Bijlage 1: Vragenlijst interview sleutelfiguren	47
	Bijlage 2: Vragenlijst interview ouders.....	49
	Bijlage 3: Vragenlijst enquête ouders	52

1 Samenvatting

Aanleiding en doel

De afgelopen jaren heeft het Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht van Avans Hogeschool intensief onderzoek gedaan naar criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland. Deze onderzoeken benadrukken de noodzaak van een nauwe samenwerking en integrale aanpak om criminele uitbuiting effectief aan te pakken. Hoewel de eerdere onderzoeken voornamelijk de perspectieven van scholen en scholieren belichtten, is de focus in dit onderzoek verschoven naar een cruciale, tot nu toe onderbelichte groep: de ouders. Ouders spelen een sleutelrol in de bescherming en begeleiding van hun kinderen, vooral bij complexe kwesties zoals criminele uitbuiting. Dit onderzoek richt zich op het verkrijgen van inzicht in wat ouders weten over criminele uitbuiting, wat zij opmerken in het leven van hun kinderen en wat zij nodig hebben om deze problematiek aan te pakken. Het integreren van het perspectief van ouders op criminele uitbuiting is nodig zodat we kunnen bijdragen aan een breder en dieper inzicht in en de aanpak van deze problematiek. Het rapport richt zich op de ervaringen, zorgen en signalen die ouders herkennen met betrekking tot criminele uitbuiting, evenals de behoeften van ouders in de aanpak hiervan.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *In hoeverre zijn Zeeuwse ouders in staat signalen van betrokkenheid van hun kinderen bij criminele uitbuiting te onderkennen en indien gewenst hulp te zoeken en te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid?*

Voor de beantwoording van de hoofdvraag zijn de volgende deelvragen gebruikt:

- Herkennen/signaleren criminele uitbuiting: In hoeverre zijn ouders bekend met het fenomeen criminele uitbuiting? In hoeverre zijn ouders in staat betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kind(eren) te herkennen?
- Wegwijs binnen zorg en veiligheid: In hoeverre weten ouders die vermoedens hebben van betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kind(eren) hun weg te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid? Hoe worden deze contacten tussen scholen, ouders, zorg- en veiligheidsinstanties ervaren?
- (Getroffen) maatregelen: Welke maatregelen kunnen er getroffen worden om deze contacten tussen ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen dan wel te verbeteren?

Methode

Na een verkenning in de literatuur en een aantal interviews met sleutelfiguren/ experts zijn enquêtes en interviewprotocollen opgesteld. Via de eigen communicatiekanalen van alle Zeeuwse scholen zijn de enquêtes verspreid onder alle ouders van Zeeuwse scholieren in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar oud. De respondenten konden de enquête online invullen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in 558 bruikbare ingevulde enquêtes. In de enquête werd respondenten gevraagd of zij bereid waren tot een interview met de onderzoekers. Dat heeft geleid tot 13 verdiepende interviews met ouders.

Conclusie

Uit dit onderzoek komt naar voren dat het herkennen en signaleren van criminele uitbuiting 72 procent van de ouders bekend is met criminele uitbuiting, maar hun kennis is niet geheel toereikend. Veel ouders kunnen signalen herkennen, maar slechts enkelen voelen zich zeker in hun vermogen om slachtoffers of daders te herkennen. Er is behoefte aan betere educatie en duidelijkheid over signalen van criminele uitbuiting. Iets meer dan 50 procent van de ouders geeft aan te weten wat te doen bij vermoedens van criminele uitbuiting, maar een groot deel geeft aan onbekend te zijn met het (hulpverlening)aanbod. Ouders geven aan dat de communicatie tussen melders en instanties onduidelijk is en dat er behoefte is aan betere

informatie en duidelijke richtlijnen. Met betrekking tot de maatregelen die getroffen zijn geven de ouders aan dat er behoefte is aan structurele samenwerking en betere voorlichting. Ouders willen meer informatie en educatie over criminele uitbuiting. Scholen moeten structureel onderwijs over dit onderwerp implementeren, aldus de respondenten. Verder is er behoefte aan laagdrempelige en toegankelijke hulpbronnen.

Aanbevelingen

Uit dit onderzoek komen een aantal belangrijke aanbevelingen naar voren:

- Kennis en bewustwording: Investeer in passende voorlichting voor ouders en ondersteuning van scholen met expertise en educatie over criminele uitbuiting.
- Laagdrempelige en structurele hulp: Zorg voor toegankelijke informatievoorziening en vaste, lokale aanspreekpunten voor ouders.
- Samenwerking verbeteren: Verbeter de communicatie tussen ouders, scholen en instanties, verminder bureaucratische drempels en betrek ouders als partners in de aanpak.

Door deze aanbevelingen te implementeren, kunnen ouders een actievere rol spelen in het voorkomen en signaleren van criminele uitbuiting en zo bijdragen aan een veiligere omgeving voor jongeren.

2 Criminele uitbuiting onder jongeren

De afgelopen jaren is door het Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht van Avans Hogeschool intensief onderzoek gedaan naar criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland¹ (Üstüner et al., 2022 & Üstüner et al., 2023). Binnen deze onderzoeken is in het bijzonder aandacht besteed aan de perspectieven van scholen en scholieren². Uit deze onderzoeken is naar voren gekomen dat een nauwe samenwerking en integrale aanpak nodig is voor de aanpak van criminele uitbuiting. Dit vraagt niet alleen om het perspectief van de scholen en jongeren, maar ook om het in kaart brengen van de perspectieven van ouders. Hierdoor verschuift de focus in dit onderzoek naar een cruciale, tot nu toe onderbelichte groep: de ouders.

Ouders spelen een sleutelrol in de bescherming en begeleiding van hun kinderen, ook wanneer het gaat om complexe en ernstige kwesties zoals criminele uitbuiting. In dit onderzoek willen we inzicht krijgen in wat ouders weten over criminele uitbuiting, wat zij opmerken in het leven van hun kinderen en wat zij nodig hebben om met deze lastige materie om te kunnen gaan. Het betrekken van ouders is essentieel om tot een goede aanpak te komen en om jongeren te beschermen tegen deze vorm van misbruik.

De eerste paragraaf van dit hoofdstuk gaat in op de begripsafbakening en de aanleiding voor dit onderzoek. Daarna volgt een probleemanalyse waarin we dieper ingaan op de omvang en impact van criminele uitbuiting op jongeren en hun omgeving. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een uitwerking van de onderzoeksvragen en methoden.

2.1 Aanleiding, doel en begripsafbakening

Aanleiding

De aanpak van criminele uitbuiting van minderjarigen is als een gezamenlijke opdracht belegd bij de ministeries Justitie en Veiligheid (JenV), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Buitenlandse Zaken/ Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BZ/BHOS) en maakt deel uit van de integrale programma aanpak 'Samen tegen mensenhandel'. Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland (TF-RIEC) is in Zeeland met haar ketenpartners in gesprek over de problematiek van crimineel gedrag onder jongeren in relatie tot de frequentie daarvan en de jonge leeftijd van de daders. Onderdeel van het programma maatschappelijke weerbaarheid van de TF-RIEC zijn de thema's wijkaanpak en weerbare jeugd. Beide vanuit het oogpunt van het vroegtijdig in de kiem smoren van criminele carrières, het doorbreken van patronen in families en wijken en daarmee het voorkomen van jonge aanwas in de georganiseerde criminaliteit. Om daartoe de juiste interventies te kunnen plegen is inzicht in de beweegredenen, leefomstandigheden en achtergronden van deze kwetsbare jongeren tot het plegen van delicten noodzakelijk. Hebben deze jongeren een verhoogde kans op uitbuiting? Komen zij onafhankelijk en zelfstandig tot deze delicten of plegen zij deze onder druk van anderen en is dit te kwalificeren als criminele uitbuiting?

In de periode van januari 2021 tot en met januari 2024 hebben er twee verkennende onderzoeken plaatsgevonden naar de aard en omvang van criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland. In deze onderzoeken (Üstüner et al. 2022 & Üstüner et al. 2023) zijn de perspectieven van de scholieren en het onderwijs in beeld gebracht. Zowel schoolbestuurders als de medewerkers binnen het onderwijs hebben een belangrijke rol in het herkennen van signalen van criminele uitbuiting en het bieden van ondersteuning aan jongeren. Uit beide onderzoeken komt naar voren dat samenwerking tussen ouders, scholen en andere betrokken partijen essentieel is om een geïntegreerde aanpak te realiseren die jongeren effectief beschermt tegen uitbuiting. Het is van belang om, naast het perspectief van jongeren en de

¹ Met uitzondering van Tholen, dat onder district Markiezzaten valt.

² Onder scholieren worden zowel leerlingen als studenten verstaan.

inzichten van schoolbesturen en onderwijzend- en onderwijsondersteunend personeel, ook het perspectief van ouders en verzorgers te betrekken. De ervaringen en opvattingen van ouders zijn onmisbaar voor een volledig begrip van dit complexe probleem en spelen een essentiële rol in de preventie en aanpak van criminele uitbuiting onder jongeren.

Ouders/ verzorgers hebben de primaire verantwoordelijkheid voor de zorg, begeleiding en opvoeding van hun kinderen. Zij moeten dit vormgeven op een manier die in lijn is met de rechten van het kind. De overheid moet enerzijds de rechten en verantwoordelijkheden van ouders respecteren en anderzijds de ouders passende ondersteuning bieden bij het invullen van die verantwoordelijkheid. Hierbij heeft de overheid de taak om ouders toegang te verlenen tot voorzieningen en diensten die nodig is voor hun kinderen (kinderrechten.nl).

Wanneer ouders goed geïnformeerd zijn over mogelijke gevaren, kunnen zij een belangrijke rol spelen in het begeleiden van hun kinderen. Door een open en eerlijke communicatie te bevorderen, kunnen ouders een veilige omgeving creëren waarin jongeren zich op hun gemak voelen om hun zorgen en ervaringen te delen. Een dergelijke dialoog kan bijdragen aan een gevoel van veiligheid en vertrouwen bij jongeren, waardoor zij sterker in het leven staan. Daarnaast kunnen ouders waardevolle partners zijn in de samenwerking met scholen en andere instellingen. Zonder het inzicht in de kennis en betrokkenheid van ouders is het niet mogelijk om preventie en een gedegen aanpak van criminele uitbuiting te realiseren. Naar aanleiding van de aanbevelingen uit de eerdergenoemde onderzoeken om ook het perspectief van de ouders te betrekken, is er onderzoek gedaan naar de rol van ouders bij het herkennen en de aanpak van criminele uitbuiting onder Zeeuwse jongeren. In dit onderzoeksrapport wordt daarvan verslag gedaan.

Doel

Door het perspectief van ouders te integreren in ons onderzoek, hopen we bij te dragen aan een breder en dieper inzicht in de problematiek van criminele uitbuiting en te komen tot effectieve strategieën die niet alleen de jongeren zelf, maar ook hun gezinnen en de bredere gemeenschap ten goede komen. In dit rapport ligt de focus op het perspectief van ouders en verzorgers. Dit onderzoek heeft als doel om inzicht te krijgen in hun ervaringen, zorgen en mogelijke signalen die zij herkennen met betrekking tot criminele uitbuiting. Ook zal onderzocht worden waar de ouders en verzorgers mogelijk behoefte aan hebben met betrekking tot de aanpak van criminele uitbuiting onder jongeren. In dit onderzoeksrapport verwijst de term 'ouders' naar een breed scala aan betrokkenen die verantwoordelijk zijn voor de zorg en opvoeding van jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar. Dit omvat niet alleen biologische ouders, maar ook stiefouders, pleegouders, voogden en andere verzorgers die een significante rol spelen in het leven van de jongeren woonachtig in Zeeland.

Begripsafbakening

Criminele uitbuiting is een vorm van mensenhandel. Bij mensenhandel worden slachtoffers uitgebuit of gedwongen om bepaalde handelingen te verrichten waarvoor zij niet kiezen en waar andere personen van profiteren. Mensenhandel kent verschillende verschijningsvormen, waaronder criminele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en seksuele uitbuiting. In artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht, is mensenhandel strafbaar gesteld. Bij criminele uitbuiting worden slachtoffers gedwongen tot het uitvoeren van strafbare feiten. Denk hierbij aan het onder druk verkopen en/of produceren van drugs of het gedwongen stelen van andermans bezittingen (Het CKM, 2019, 2021, 2022). Andere vormen die onder criminele uitbuiting vallen, zijn gedwongen bedelarij en het optreden als katvanger of geldezel. In dit rapport wordt voor het begrip criminele uitbuiting onder jongeren de volgende afbakening gehanteerd:

'Het uitbuiten van jongeren in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 18 jaar, door hen aan te zetten tot het plegen van strafbare feiten waarbij de uitbuiters financieel belang heeft'.

Criminele uitbuiting onderscheidt zich van andere vormen van mensenhandel, omdat er een overlap is tussen dader- en slachtofferschap: slachtoffers worden immers gedwongen strafbare feiten te plegen. Seksuele uitbuiting kan niet tot criminele uitbuiting worden gerekend. Bij seksuele uitbuiting wordt een slachtoffer gedwongen om seksuele diensten te verrichten tegen een vergoeding. Het gaat hierbij dan om geld of goederen zoals kleding of eten (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2020). Maar het verrichten van sekswerk is *an sich* niet strafbaar (Kennis, Balogh, Juncker & Janssen, 2021). Een en ander ligt echter anders als het om sekswerk gaat dat door minderjarigen verricht wordt. De verschillende vormen van mensenhandel kunnen tegelijk plaatsvinden; denk bijvoorbeeld aan een combinatie van seksuele uitbuiting en criminele uitbuiting. Hierbij kan sprake zijn van het onder dwang uitvoeren van seksuele diensten maar slachtoffers kunnen ook gelijktijdig worden ingezet voor andere strafbare feiten als drugssmokkel en -handel (Bos, Loyens, Nagy, & Oude Breuil, 2016).

2.2 Probleemanalyse

2.2.1 *Criminele uitbuiting onder jongeren*

Ook het domein van het onderwijs ontkomt niet aan de confrontatie met ondermijnende activiteiten. Door het onderzoek van het CKM (2020) is al enig inzicht verkregen in het fenomeen criminele uitbuiting onder jongeren. Het blijkt in de praktijk echter lastig om goed zicht te krijgen op deze problematiek. Dit heeft verschillende oorzaken: scholen en leerkrachten praten hier niet graag over in het belang van hun school of hebben nog onvoldoende duidelijk op welke signalen ze moeten letten, scholieren zullen zich hier niet gauw over uit laten en politie heeft bij de ondervraging van verdachten ook niet altijd op het netvlies dat een jongere naast dader ook slachtoffer kan zijn. Uit de eerste twee onderzoeken (Üstüner et al. 2022 en 2023) is naar voren gekomen dat scholen zichzelf een belangrijk rol toedichten in de preventie, signalering en aanpak van criminele uitbuiting. Zij geven hierbij ook aan hoe complex dit is en dat zij dit niet alleen kunnen. Uit het recent verschenen onderzoek van Van den Broek (2024) blijkt dat onderwijsprofessionals het belangrijk vinden om te weten waarop ze kunnen letten en hoe ze moeten handelen wanneer ze signalen van mogelijk crimineel gedrag waarnemen. Ze benadrukken echter dat het signaleren van deze problematiek niet altijd eenvoudig is. Dit komt doordat de signalen die zij opmerken ook kunnen duiden op andere problemen dan criminaliteit, waardoor het lastig is om een juiste inschatting te maken.

Uit het verkennend onderzoek van Üstüner et al. (2022) over het fenomeen criminele uitbuiting in Zeeland komt naar voren dat in totaal 4,1 procent van de Zeeuwse scholieren te maken heeft gehad met criminele uitbuiting en 10,9 procent van de scholieren wel eens een vraag heeft gehad in die richting. Op de vraag of ze zelf ook wilden doen wat hen was gevraagd, antwoordt 71,2 procent van de respondenten ontkennend. Van de jongeren die hebben aangegeven dit niet te willen doen, geeft 5,6 procent aan dit toch te hebben gedaan. Als redenen hiervoor noemen zij met name te handelen uit angst (voor de gevolgen), het feit dat zij daadwerkelijk bedreigd werden of te handelen uit loyaliteit naar de ander. Deze antwoorden duiden dan ook op een bepaalde vorm van dwang. Ook medewerkers (24,3%) en bestuurders (41,2%) hebben te maken gehad met vormen van criminele uitbuiting op hun school. Het onderzoek naar criminele uitbuiting onder jongeren binnen het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs laat zien dat ook deze jongeren kwetsbaar zijn voor criminele uitbuiting (Üstüner et al. 2023).

2.2.2 *Rol ouders*

In beide onderzoeken is door respondenten en betrokken professionals aangegeven dat scholen niet alleen verantwoordelijk zijn voor het herkennen en de aanpak van problemen met betrekking tot criminele uitbuiting bij jongeren. De uit de onderzoek voortgekomen aanbevelingen richten zich dan ook op een integrale aanpak waarbij de samenwerking tussen gemeente, scholen, zorg- en veiligheidsinstanties centraal staat. Ook ouders hebben daar een

rol in. In beide onderzoeken worden dan ook aanbevelingen gedaan om verder in te zoomen op de rol van ouders middels onderstaande aanbevelingen:

- Criminele uitbuiting is niet een probleem van de scholen alleen. "Vanuit een gedeelde zorg, gezamenlijke aanpak en verantwoordelijkheid is het mogelijk om criminele uitbuiting onder jongeren te verminderen. Wanneer gekeken wordt naar de succesverhalen rondom de aanpak van criminele uitbuiting, is op te merken dat in alle gevallen er sprake is van korte en directe lijnen tussen gemeente, ouders, onderwijs-, zorg-, veiligheids- en gezondheidszorgorganisaties. Het is van belang om de lijnen kort te houden en elkaar op te zoeken wanneer er vermoedens zijn van criminele uitbuiting, met als uitgangspunt 'beter te vaak gemeld dan te weinig" (Üstüner et al., 2022: 47).
- "Ouders spelen een belangrijke rol bij het signaleren en tegengaan van criminele uitbuiting. In hoeverre zijn ouders bekend met het fenomeen criminele uitbuiting? Weten ze waar ze op kunnen letten en wat ze kunnen doen als er vermoedens zijn van criminele uitbuiting? Aanbevolen wordt om inzicht te krijgen in deze vragen en om ook het perspectief vanuit de ouders/ verzorgers te belichten" (Üstüner et al., 2023: 54).

Het betrekken van ouders bij het onderzoek naar criminele uitbuiting is essentieel, omdat jongeren niet in isolatie, maar juist binnen sociale en gezinscontexten functioneren. Uit de (levensloop-)criminologie blijkt dat de ontwikkeling van crimineel gedrag in interactie met het gezinssysteem kan plaatsvinden. Factoren zoals ouderlijk toezicht, steun en hechting kunnen een beschermende rol spelen (Sampson & Laub, 1993). Inzichten uit de levensloopcriminologie ondersteunen deze visie, met name door te onderstrepen dat risicofactoren voor crimineel gedrag vaak al vroeg in de ontwikkeling van jongeren aanwezig zijn (Janssen, 2021). De steun en begeleiding van ouders kunnen dan fungeren als een belangrijke buffer, die hen beschermt tegen negatieve invloeden van buitenaf, zoals criminele netwerken. In de psychologie en pedagogiek wordt bovendien al lang gewezen op het belang van een veilige hechting en stabiele, ondersteunende ouder-kindrelaties als beschermende factoren (Bowlby, 1982). In zijn ecologische systeemtheorie stelt Bronfenbrenner (1979) dat verschillende lagen van de omgeving van een jongere – waarbij het gezinssysteem de kern vormt – elkaar beïnvloeden. Ideeën over systeemgericht werken – dat wil zeggen dat het hele sociale systeem van mensen die hulp behoeven in de analyse en aanpak wordt betrokken – die een belangrijke rol spelen in het sociale domein, bouwen hierop voort (Nabuurs, 2022). De samenwerking tussen gezin, school en zorg- en veiligheidsinstanties wordt randvoorwaardelijk gevonden om jongeren te beschermen. Gezinnen zijn immers de eerste verdedigingslinie en vormen de basis van een sociale structuur voor de jongeren. Nabuurs (2022) stelt dat een geïntegreerde aanpak, waarin gezinnen actief worden betrokken in het preventieve proces, de effectiviteit van interventies vergroot en tegelijkertijd de relatie tussen de verschillende systemen versterkt.

Uit het fenomeenbeeld mensenhandel 2024 komt naar voren dat er sprake is van een toename van criminele uitbuiting onder minderjarigen. Het aantal geregistreerde gevallen van criminele uitbuiting steeg van 101 in 2021 naar 149 in 2023, een toename van 48%. Opvallend is dat 40% van de geïdentificeerde slachtoffers minderjarig is en dat in 65% van de gevallen deze jongeren werden gerekruteerd door familie of vrienden, waarbij de daders gebruikmaken van dwangmiddelen zoals misbruik van de kwetsbare positie, dreiging en fysiek geweld. Ook deze resultaten benadrukken het belang van een geïntegreerde aanpak waarin ouders en gezinnen actief worden betrokken om jongeren te beschermen tegen criminele uitbuiting (EMM, 2024). Uit de eerste twee onderzoeken in Zeeland naar de aard en omvang van criminele uitbuiting onder jongeren worden deze bevindingen door de schoolbesturen en onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel bevestigd. Zo geeft een medewerker in het onderzoek van Üstüner et al. (2023, p. 33 en) het volgende aan: "Ik vind het belangrijk dat onze leerlingen en ook de ouders weten dat dit soort fenomenen bestaan. Ik wil dit jaarlijks laten terugkomen bij het vak maatschappijleer". Een bestuurder uit het eerste verkennend onderzoek van Üstüner et

al. (2022, P. 40) geeft aan: “De good practices zijn allemaal voorbeelden waar integraal wordt samengewerkt”.

2.2.3 *Herkennen en signaleren van criminele uitbuiting*

Een belangrijk onderwerp binnen het thema criminele uitbuiting is het herkennen en signaleren van dit fenomeen. In hoeverre zijn ook ouders in staat signalen van criminele uitbuiting te herkennen. Het kunnen herkennen van signalen van criminele uitbuiting door ouders, is cruciaal voor een effectieve preventie. Uit het artikel ‘Ouders aanpakken als hun kind over de schreef gaat’ komt naar voren dat ouders onvoldoende geïnformeerd zijn over de signalen die kunnen wijzen op criminele uitbuiting. Hoewel veel ouders gedragsveranderingen bij hun kinderen waarnemen, zoals schoolverzuim, plotselinge financiële middelen of risicovolle vriendschappen, ontbreekt in veel gevallen de kennis om deze gedragingen te interpreteren als mogelijke uitbuiting (Weijers & Geerlings, 2021). In het rapport “Do or Don’t” van de Boer, Ferwerda, & Kuppens (2022) wordt benadrukt dat de mate waarin ouders signalen kunnen herkennen sterk varieert. Ook hier komt naar voren dat ouders gedragsveranderingen bij hun kinderen wel herkennen, zoals afnemende schoolprestaties en een afname van sociale contacten binnen veilige, traditionele kringen. Maar ouders missen vaak specifieke kennis over criminele netwerken, waardoor zij de signalen niet altijd als problematisch of crimineel kunnen duiden. Inzoomend op de sociale contacten komt uit het artikel ‘Verboden vrienden als verboden vruchten’ naar voren dat jongeren regelmatig via sociale relaties in criminele netwerken terecht komen. Deze relaties bieden status, spanning en een gevoel van verbondenheid, wat hen aantrekkelijk maakt voor jongeren die mogelijk al kwetsbaar zijn. Ouders zien deze relaties vaak niet direct als gevaarlijk, vooral omdat criminele activiteiten in eerste instantie verborgen blijven. Hierdoor missen de ouders cruciale kansen om tijdig in te grijpen (Keijsers et al., 2013). Het CKM bevestigt deze bevindingen (Leito et al., 2021). Ouders die deelnamen aan het onderzoek gaven aan dat zij dikwijls pas laat ontdekten dat hun kind slachtoffer was van uitbuiting. Dit komt mede door de manipulatie en bedreigingen die jongeren ervaren, waardoor ze hun ouders buitensluiten en geheimhouden wat er speelt. Het gebrek aan kennis over de signalen van criminele uitbuiting maakt het voor ouders moeilijk om tijdig te reageren. Naast de eerdergenoemde bronnen, biedt het onderzoek van Kroese (2022) waardevolle inzichten in de rol van het gezin bij het signaleren van risicogedrag en criminele uitbuiting. Kroese stelt dat jongeren die opgroeien in instabiele gezinsomgevingen — ook wel aangeduid als ‘broken homes’ — een verhoogd risico lopen om betrokken te raken bij criminele activiteiten of om slachtoffer te worden van criminele uitbuiting. Dit komt doordat instabiele gezinssituaties vaak gepaard gaan met een gebrek aan ouderlijk toezicht, emotionele steun en duidelijke regels. Uit dit onderzoek (Kroese, 2022) komt naar voren dat ouders in instabiele thuissituaties minder goed in staat zijn om subtiele signalen van criminele uitbuiting te herkennen. Een belangrijke factor is dat stress, armoede en sociaal isolement binnen deze gezinnen de aandacht van ouders afleiden van het gedrag van hun kinderen. Hierdoor kunnen risicovolle veranderingen in gedrag, zoals nieuwe (risicovolle) vriendschappen, plotselinge financiële middelen of geheimzinnig gedrag, over het hoofd worden gezien. Daarnaast wijst Kroese erop dat deze ouders vaak minder toegang hebben tot educatieve en preventieve middelen die hen zouden kunnen helpen om risicosignalen te herkennen. Dit tekort aan kennis en middelen vergroot de kans dat criminele uitbuiting van hun kinderen onopgemerkt blijft tot het moment dat de situatie escaleert. Kroese benadrukt echter ook dat niet alle jongeren uit instabiele gezinnen slachtoffer worden van criminele uitbuiting. Beschermende factoren zoals een sterke band met ten minste één ouder, betrokkenheid van een mentor of familielid, en toegang tot buitenschoolse activiteiten kunnen het risico verkleinen. Deze factoren dragen bij aan een gevoel van stabiliteit en sociale controle, wat jongeren weerbaarder maakt tegen de verleiding of druk vanuit criminele netwerken.

2.2.4 *Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid*

Naast het herkennen van criminele uitbuiting is het belangrijk om te begrijpen in hoeverre ouders weten waar ze hulp kunnen zoeken als zij vermoedens hebben van criminele uitbuiting. In de rapporten van Üstüner et al. (2022 & 2023) wordt de rol en betrokkenheid van de ouders door de scholen benoemd als een belangrijke al dan niet voorwaardelijke factor in het oplossen van problemen, maar weten de ouders hun weg te vinden binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid?

Uit *'Ouders aanpakken als hun kind over de schreef gaat'* blijkt dat ouders vaak onvoldoende bekend zijn met de juiste hulpkanalen binnen de domeinen zorg en veiligheid. Veel ouders ervaren het zorglandschap als versnipperd en bureaucratisch, waardoor zij moeite hebben om de juiste instanties te vinden en te benaderen (Weijers & Geerlings, 2021). Het onderzoek *'Verboden vrienden als verboden vruchten'* suggereert verder dat samenwerking tussen ouders en professionals gebaat zou zijn bij een meer geïntegreerd netwerk van scholen, zorg en veiligheidsinstanties. Hierin wordt ook aangegeven dat wanneer ouders eenmaal de weg weten te vinden naar hulp, zij veel steun kunnen ervaren (Keijsers et al., 2013). Dit laatste wordt bevestigd binnen het CKM-rapport *'Ouders aan het woord'* (Bekken & Noteboom, 2021). Dit onderzoek laat zien dat ouders die wél hulp zochten, vaak positieve ervaringen hadden wanneer zij werden begeleid door instanties die hen serieus namen en hen actief ondersteunden in het proces. Het rapport benadrukt de behoefte aan laagdrempelige en toegankelijke informatie over welke instanties benaderd kunnen worden en welke stappen ouders kunnen ondernemen bij vermoedens van uitbuiting.³

2.2.5 *Bestendigen en verbeteren van samenwerking tussen ouders, scholen en instanties*

Een goede aanpak van criminele uitbuiting vereist een geïntegreerde samenwerking tussen ouders, onderwijs en zorg- en veiligheidsinstanties (Üstüner et al., 2022 en Üstüner et al., 2023).

Vanuit een sociaal perspectief is de rol van ouders in de samenwerkingsketen onmisbaar, vooral omdat het hier minderjarige kinderen betreft. Minderjarigen zijn afhankelijk van hun ouders of wettelijke verzorgers, zowel op juridisch als emotioneel vlak. Naast de juridische en emotionele afhankelijkheid van ouders of wettelijke verzorgers, is de bredere sociale omgeving van cruciaal belang voor het gezond en veilig opgroeien van kinderen. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) introduceert het concept van de 'pedagogische basis' (2022), die bestaat uit alle contacten, sociale relaties en leefomgevingen die bijdragen aan het opgroeien, opvoeden en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Dit omvat niet alleen ouders en familieleden, maar ook burens, vrienden, leerkrachten, medewerkers van de opvang en sportbegeleiders. Daarnaast spelen fysieke omgevingen zoals speeltuinen, sportvelden en groene ruimtes een rol. Een sterke pedagogische basis stimuleert de ontwikkeling van kinderen en ondersteunt ouders bij het opvoeden. Het draagt bij aan het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en helpt bij het omgaan met alledaagse problemen (NJI, 2022). Door deze bredere gemeenschap te betrekken, kunnen kinderen profiteren van een rijk netwerk aan ondersteuning en voorbeelden, wat bijdraagt aan hun algehele welzijn en ontwikkeling.

Uit de hiervoor aangehaalde onderzoeken blijkt dat structurele samenwerking en open communicatiekanalen tussen deze partijen de effectiviteit van preventie en interventie aanzienlijk kunnen vergroten. Üstüner et al. (2022 & 2023) benadrukken dat een integrale aanpak, waarin scholen ouders actief informeren en betrekken bij het welzijn van hun kinderen, positief kan bijdragen aan vroegtijdige signalering van criminele uitbuiting. Hierbij wordt vooral geadviseerd dat scholen en instanties preventieve maatregelen nemen om ouders meer bewust te maken van risico's en om hen laagdrempelig toegang te bieden tot hulp en advies. In *'Broken*

³ Het is hierbij van belang om aan te geven dat dit rapport zich richt op het fenomeen seksuele uitbuiting.

homes and crimes' (Kroese, 2022) wordt het belang van ouderbetrokkenheid ook belicht. Kroese (2022) suggereert dat regelmatige communicatie tussen ouders en scholen – bijvoorbeeld in de vorm van ouderbijeenkomsten gericht op voorlichting over criminele uitbuiting – kan helpen om het bewustzijn en de waakzaamheid te vergroten. Dergelijke maatregelen kunnen ook bijdragen aan een hechtere samenwerking, doordat ouders beter geïnformeerd en betrokken raken. Hierbij is het van belang om kritisch te blijven op het inzetten van communicatieve instrumenten. In het artikel *'Voorkomen is beter dan genezen toch?'* waarin ingezoomd wordt op interventies gericht op jonge aanwas, wordt aangegeven dat communicatieve instrumenten zoals voorlichtingscampagnes en educatieve programma's niet altijd het gewenste resultaat hebben en zelfs negatieve effecten kunnen sorteren. Het zou gedrag kunnen versterken dat ze proberen te voorkomen. Het is van belang de doelgroep goed te begrijpen, om van daaruit effectieve gedragsalternatieven te bieden. Hierbij wordt benadrukt dat het belangrijk is om preventieve maatregelen goed te onderzoeken en te evalueren voordat ze worden ingevoerd (Kruisbergen & de Jonge, 2023).

Eichelsheim (2019) benadrukt dat gezinnen een cruciale rol spelen in het sociaal-emotionele welzijn van jongeren en dat sterke gezinsrelaties beschermend kunnen werken tegen crimineel gedrag. Jongeren die zich verbonden voelen met hun gezin en die duidelijke grenzen en ondersteuning krijgen, lopen minder risico om in criminele netwerken terecht te komen. Echter, zoals Keijsers et al., (2013) aangeeft, kan de invloed van risicovolle vriendschappen het gezinsnetwerk verzwakken, vooral wanneer ouders niet op de hoogte zijn van deze relaties. Dit onderstreept de noodzaak van nauwere samenwerking tussen ouders en scholen, zodat ouders beter op de hoogte zijn van de sociale dynamiek van hun kinderen en sneller kunnen ingrijpen wanneer risicovolle situaties zich voordoen. In het geval van criminele uitbuiting hebben ouders niet alleen een zorgplicht, maar ook de plicht om signalen van gevaar te melden en hun kind te beschermen tegen schadelijke invloeden. Leito, van Bommel en Notenboom (2022) benadrukken dat ouders die vermoeden dat hun kind slachtoffer is van uitbuiting, vaak niet weten welke juridische stappen ze kunnen ondernemen of bij welke instanties ze terecht kunnen. Dit gebrek aan juridische kennis maakt hen minder effectief in hun rol als beschermers van hun kinderen.

2.3 Doelstelling en hoofdvraag

Door de opdrachtgevers, de Districtelijke Stuurploeg (DSP) en de bestuurlijke portefeuillehouders is gehoor gegeven aan de aanbeveling tot vervolgonderzoek naar de rol van ouders bij het herkennen en de aanpak van criminele uitbuiting onder Zeeuwse jongeren.

De volgende doelstellingen zijn voor dit vervolgonderzoek geformuleerd:

1. Inzicht krijgen in de mate waarin Zeeuwse ouders in staat zijn betrokkenheid van hun kinderen bij criminele uitbuiting te herkennen.
2. Inzicht krijgen in de mate waarin ouders die vermoedens hebben van betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kinderen de weg weten te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid.
3. Inzicht krijgen in de mogelijkheden om contacten tussen ouders, scholen en de zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen als wel te verbeteren.

Deze doelstellingen zijn uitgewerkt in de volgende hoofdvraag:

In hoeverre zijn Zeeuwse ouders in staat signalen van betrokkenheid van hun kinderen bij criminele uitbuiting te onderkennen en indien gewenst hulp te zoeken en te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid?

De hoofdvraag is onder te verdelen in onderstaande deelvragen:

Deelvragen	
Herkennen/ signaleren criminele uitbuiting	In hoeverre zijn ouders bekend met het fenomeen criminele uitbuiting? In hoeverre zijn ouders in staat betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kind(eren) te herkennen?
Wegwijs binnen zorg en veiligheid	In hoeverre weten ouders die vermoedens hebben van betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kind(eren) hun weg te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid? Hoe worden deze contacten tussen scholen, ouders, zorg- en veiligheidsinstanties ervaren?
(Getroffen) maatregelen	Welke maatregelen kunnen er getroffen worden om deze contacten tussen ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen dan wel te verbeteren?

2.4 Methode en proces

Voor de beantwoording van de hoofdvraag is een empirisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek bestond uit de volgende onderdelen:

- Interviews met sleutelfiguren: dit zijn professionals die, landelijk of regionaal, werkzaam zijn als kennispartner, een coördinerende of uitvoerende functie hebben op het thema mensenhandel.
- De bevindingen uit deze gesprekken en uit de literatuur zijn gebruikt om een vragenlijsten voor de enquête en het interview te maken.
- De enquête is afgenomen onder de Zeeuwse ouders.
- Ook zijn verdiepende interviews afgenomen met ouders van Zeeuwse jongeren die hun medewerking via de enquête kenbaar hebben gemaakt.

In het navolgende worden de gebruikte methoden en hun volgordelijkheid verder uitgewerkt.

2.4.1 Interviews sleutelfiguren

In dit rapport is zowel de input uit de gesprekken met de sleutelfiguren uit de eerste twee onderzoeken (Üstüner et al., 2022, Üstüner et al., 2023) meegenomen alsook de input uit de aanvullende gesprekken die we in het kader van dit onderzoek hebben gevoerd. Aan deze laatste groep sleutelfiguren zijn dezelfde vragen voorgelegd, aangevuld met vragen gericht op het perspectief van ouders bij de aanpak van criminele uitbuiting onder jongeren. De opbrengsten zijn gebruikt als input voor het maken van de vragenlijsten voor de ouders. De interviews zijn online afgenomen door twee leden van het onderzoeksteam en vervolgens samengevat en per thema gecodeerd met behulp Atlas.ti, een softwareprogramma voor het analyseren van kwalitatieve onderzoeksdata. In tabel 1 worden de vastgestelde thema's per onderzoeksvraag weergegeven.

Tabel 1: Vastgestelde thema's

Herkennen/ signaleren van criminele uitbuiting
Definitie criminele uitbuiting
Zorgen over criminele uitbuiting
Herkennen criminele uitbuiting
Eigen ervaringen met criminele uitbuiting
Slachtofferschap/ daderschap
Knelpunten
Wegwijs binnen onderwijs, zorg en veiligheid
Weten wat te doen bij (signalen/ vermoedens van) criminele uitbuiting
(Getroffen) maatregelen criminele uitbuiting
Getroffen maatregelen <ul style="list-style-type: none"> - Algemeen - Ouders - School - Organisaties
Belang van aandacht voor het thema
Kennis en voorlichting <ul style="list-style-type: none"> - Behoeft - Ondersteuning
Mogelijke maatregelen
Samenwerking <ul style="list-style-type: none"> - Rol ouders - Rol school - Rol zorg- en veiligheidsorganisaties - Onmisbare partners

De resultaten van de interviews worden gepresenteerd in hoofdstuk 3. In tabel 2 wordt een overzicht gepresenteerd van de organisaties waaraan de sleutelfiguren verbonden zijn.

Tabel 2: Organisaties waaraan sleutelfiguren verbonden zijn

Sleutelfiguren onderzoek deel I (N=12)
Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)
Het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (Het CKM)
Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha)
Stichting Jongeren Op Zuid Rotterdam (JOZ)
Nationaal Rapporteur mensenhandel
Openbaar Ministerie
Politie Afdeling Vreemdelingenpolitie Identificatie en Mensenhandel (AVIM) en districtsrecherche
Samenwerkingsverband Passend Primair en Voortgezet onderwijs
Veilig Thuis
Zorg- en Veiligheidshuis
Sleutelfiguren onderzoek deel II (N=10)
Coördinatiecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha)
Halt
Hogeschool Leiden lectoraat Licht Verstandelijke Beperking (LVB) en Jeugdcriminaliteit
Koraal jeugdzorginstelling
Politie Afdeling Vreemdelingenpolitie Identificatie en Mensenhandel (AVIM) en districtsrecherche
Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR)
Universiteit Amsterdam afdeling klinische Ontwikkelingspsychologie
Veilig Thuis
Sleutelfiguren onderzoek deel III (N=10)
Buurtteams Vlissingen
Het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel (Het CKM)
Gemeenten Afdeling Veiligheid
OZEO een organisatie voor specialistisch onderwijs in Zeeland
Politie Afdeling Vreemdelingenpolitie Identificatie en Mensenhandel (AVIM) en districtsrecherche
Schoolmaatschappelijk Werk
Veilig Thuis
Zorg- en Veiligheidshuis

2.4.2 Enquêtes ouder(s)/ verzorger(s)

Op basis van de bevindingen uit de literatuur en de analyse van de interviews met de sleutelfiguren is er een vragenlijst opgesteld voor de ouders van Zeeuwse jongeren. Deze enquête is digitaal verspreid en volledig anoniem afgenomen. Zo is er getracht inzicht te krijgen in de bekendheid van ouders met het fenomeen 'criminele uitbuiting onder jongeren' en in hoeverre zij in staat zijn dit fenomeen (bij (hun) kinderen) te herkennen (onderzoeksvraag 1). Daarnaast is in de enquête dieper ingegaan op de vraag in hoeverre ouders, ten aanzien van dit thema, hun weg weten te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid en hoe zij deze contacten ervaren (onderzoeksvraag 2). Tot slot is aan de ouders een aantal vragen voorgelegd die betrekking hebben op maatregelen om deze contacten tussen ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen dan wel te verbeteren (onderzoeksvraag 3).

De vragenlijst bestond uit een combinatie van open vragen, gesloten vragen (al dan niet meerdere antwoorden mogelijk) en een reeks van stellingen met een 5-punts Likertschaal. De

5-punts Likertschaal is een veelgebruikte methode voor het verzamelen en analyseren van gegevens op basis van de mate waarin de respondent het eens of oneens is met uitspraken. Het bestaat uit een 5-punts beoordelingsschaal met opties variërend van helemaal mee oneens tot helemaal mee eens. De vragenlijsten zijn geprogrammeerd in Thesistools Pro en na een testronde definitief gemaakt voor afname.

Uitgangspunt bij dit onderzoek was om zoveel mogelijk ouders in Zeeland te betrekken. In overleg met de opdrachtgevers en de leden van de klankbordgroep die het onderwijs-, zorg en veiligheidsdomein vertegenwoordigen, is zorgvuldig onderzocht hoe de ouders het beste benaderd konden worden en hoe de respons optimaal kon zijn, met het uitgangspunt dat alle respondenten volledig anoniem blijven. Hieruit is naar voren gekomen de ouders via de onderwijsinstellingen in Zeeland aan te schrijven met daarin een uitnodiging tot deelname aan het onderzoek. Tijdens de bijeenkomst van het Zeeuws Schoolleiders Platform (ZSP), een overleg tussen Zeeuwse schoolbestuurders, is dit verzoek besproken en zijn de onderwijsinstellingen geïnformeerd over de aanpak. Vervolgens is via een mailing aan alle scholen binnen het voortgezet (speciaal) onderwijs en MBO-onderwijs het verzoek gedaan de ouders van hun scholieren op de hoogte te brengen van dit onderzoek en hen de vraag voor te leggen om de meegestuurde enquête in te vullen. Een deel van de scholen heeft hier direct gehoor aan gegeven en de vragenlijst verspreid via o.a. de nieuwsbrief dan wel een aparte mailing naar de ouders. Om de respons te verhogen is ervoor gekozen de reactietermijn te verlengen en hebben de scholen in de weken na de verzending van de mailing een herinneringsmail ontvangen. Daarnaast is er een belronde langs alle scholen uitgevoerd waarbij nagevraagd werd of de informatie correct was ontvangen en in hoeverre er opvolging was gegeven aan het verzoek om deel te nemen. De bereidheid en mogelijkheid om deel te nemen verschilde om uiteenlopende redenen per school. Bovendien bleek het niet altijd mogelijk om (direct) contact te leggen met alle scholen. De uiteindelijke respons is daarmee afhankelijk geweest van enerzijds de bereidheid van scholen om op het verzoek om medewerking in te gaan, en anderzijds de bereidheid van ouders om de vragenlijst in te vullen. Uiteindelijk heeft dit na opschoning van de opgehaalde data geleid tot de volgende bruikbare respons: n=558⁴. Bij de analyse van de data is gebruik gemaakt van SPSS. In de rapportage wordt per onderdeel aangegeven hoeveel respondenten de betreffende vraag hebben beantwoord.

2.4.3 Interviews ouder(s)/ verzorger(s)

In de vragenlijst die onder de Zeeuwse ouders (n=558) is afgenomen, is eveneens de vraag voorgelegd of zij bereid waren om deel te nemen aan een verdiepend interview. Dit konden zij aangegeven door hun e-mailadres door te geven. In totaal hebben 94 ouders in de enquête aangegeven te willen meewerken aan een verdiepend interview. Al deze ouders (n=94) hebben per e-mail een uitnodiging gehad voor een verdiepend interview. Van deze ouders hebben 22 ouders een reactie gestuurd, waarop vier ouders aangaven om uiteenlopende redenen toch af te zien van deelname. Met 18 ouders is een afspraak voor een verdiepend online interview gepland. Van deze 18 ouders zijn er 5 ouders die niet op het afgesproken tijdstip aanwezig waren (no show). In totaal zijn er 13 interviews afgenomen. Tabel 3 geeft een overzicht.

Tabel 3: (Non)respons interviews

Uitgenodigd voor interview	Reactie	Geplande interviews	Afgenomen interviews
94	22	18	13
	18 Gepland 4 Afzeggingen*	13 Afgenomen 5 No show*	

⁴ Vanwege een technische storing hebben de eerste 149 respondenten een drietal vragen niet kunnen beantwoorden. Uit de analyse blijkt dat de antwoorden van deze groep op de overige vergelijkbare vragen niet afwijken van antwoorden van de overige respondenten.

*Zowel bij een afzegging als bij een no-show gaat het interview niet door. Een afzegging vindt voor het geplande interview plaats. Met no show wordt bedoeld dat de respondent niet op de afspraak verschijnt.

In de interviews is dieper ingegaan op het thema criminele uitbuiting vanuit het perspectief van de ouders. De weergave van de interviews betreft de percepties en persoonlijke ervaringen van de respondenten. De interviews zijn online, afgenomen door twee leden van het onderzoeksteam en vervolgens samengevat en per thema gecodeerd met behulp Atlas.ti, een softwareprogramma voor het analyseren van kwalitatieve onderzoeksdata. De vastgestelde thema's zoals eerder weergegeven in tabel 1 zijn gebaseerd op zowel de literatuurverkenning als de interviews met de sleutelfiguren, en vormen de structuur voor deze rapportage.

Al met al is het belangrijk dat de lezer zich realiseert dat dit onderzoek geen exacte meting is van de mate waarin vormen van criminele uitbuiting zich manifesteren onder jongeren in Zeeland. Het onderzoek is eerder beschrijvend van karakter en geeft met name inzicht het perspectief van de ouders wat betreft het herkennen en de aanpak van dit complexe fenomeen.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In paragraaf 3.1 worden de inzichten van de sleutelfiguren ten aanzien van het thema besproken. Vervolgens worden in paragraaf 3.2 de resultaten van de vragenlijst die onder de ouders is afgenomen gepresenteerd. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de uitkomsten uit de verdiepende interviews met de ouders.

3.1 Bevindingen interviews sleutelfiguren

3.1.1 *Herkennen en signaleren van criminele uitbuiting*

Criminele uitbuiting is volgens een groot deel van de sleutelfiguren een thema waar ouders geen of beperkte kennis van hebben. Ouders kunnen wel zorgen of vermoedens hebben dat er iets speelt, maar weten niet altijd wat criminele uitbuiting is. Criminele uitbuiting wordt in die zin door sommige ouders als een abstract begrip ervaren, welke eerder begrepen zou kunnen worden wanneer het concept en de context duidelijk aan hen wordt uitgelegd.

Het herkennen van criminele uitbuiting bij (hun) kinderen wordt door ouders, door het ontbreken van deze kennis en specifieke aanwijzingen, als lastig ervaren. Doordat ouders niet weten waar ze op moeten letten blijft criminele uitbuiting voor hen onzichtbaar. Bepaalde signalen, zoals gedragsveranderingen, het hebben van nieuwe vrienden of andere activiteiten, zijn genoemde voorbeelden die misschien wel opgemerkt worden, maar door ouders niet direct aan criminele uitbuiting gelinkt worden. Ook ontkenning kan een rol spelen in het kunnen herkennen van criminele uitbuiting. Ouders kunnen signalen negeren omdat ze niet willen geloven dat hun kind betrokken is bij criminele activiteiten. Specifieke gezinssituaties, zoals ouders die slecht of geen contact met hun kinderen hebben en het individuele onvermogen of machteloosheid bij ouders, worden als factoren genoemd die ouders kunnen belemmeren om signalen te herkennen.

De ondersteuning voor ouders bij het opdoen van kennis over criminele uitbuiting verschilt sterk per organisatie. De meeste organisaties bieden weinig directe, structurele of proactieve ondersteuning aan ouders. Gebrek aan capaciteit of middelen zijn redenen die hiervoor genoemd worden. Sommige organisaties proberen ouders door te verwijzen naar andere organisaties of hulpbronnen. Een van de organisaties die wel actief werkt aan het ondersteunen van ouders is het CKM (Centrum voor kinderhandel en Mensenhandel). Door middel van een online platform kunnen ouders anoniem chatten om advies, hulp en informatie te krijgen over criminele uitbuiting. Met dit platform bieden zij niet alleen informatie maar proberen zij ouders ook door te verwijzen naar beschikbare hulp binnen hun eigen regio. Scholen en andere ketenpartners, zoals gemeenten en zorginstellingen, spelen soms een rol in het verstrekken van informatie en het betrekken van ouders. Zo proberen scholen de ouders van hun leerlingen te betrekken in voorlichtingsactiviteiten, maar is er ook twijfel of alle ouders daadwerkelijk bereikt worden.

3.1.2 *Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid*

Als het om criminele uitbuiting gaat, weten ouders, om uiteenlopende redenen, hun weg moeilijk te vinden binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid. Zo worden de beperkte kennis met betrekking tot het fenomeen en de onbekendheid met de beschikbare ondersteuning, als redenen aangegeven. Al eerder is beschreven dat ouders in veel gevallen niet weten wat criminele uitbuiting is, laat staan dat ze op de hoogte zijn welke organisaties hen zouden kunnen helpen of welke stappen ze dienen te nemen. Toch zijn er verschillen in hoe ouders hun weg weten te vinden. Deze verschillen zijn afhankelijk van de ervaring, kennis en middelen die ouders hebben. Ook de complexiteit van het hulpaanbod en de verscheidenheid aan organisaties die hen zouden kunnen ondersteunen, maakt dat ouders niet weten waar ze terecht kunnen voor hulp.

3.1.3 (Getroffen) maatregelen

Er worden, door de organisaties waar de sleutelfiguren aan verbonden zijn, verschillende maatregelen getroffen om de contacten tussen de ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te verbeteren dan wel te bestedingen. Zo worden verschillende voorbeelden van (gezamenlijke) voorlichtingsinitiatieven genoemd. Meer uitgebreider in hun antwoorden zijn de sleutelfiguren over de maatregelen die er nog getroffen zouden kunnen worden. In het algemeen is er behoefte aan verdere maatregelen om de samenwerking te verbeteren. Als het gaat om de samenwerking wordt gesteld dat het creëren van een gemeenschappelijk beeld belangrijk is om zo sneller en effectiever in te kunnen grijpen. Er is dan ook behoefte aan betere coördinatie en communicatie tussen de verschillende betrokken organisaties. Ouders krijgen te maken met (in sommige gevallen heel veel) verschillende hulpverleners en organisaties die niet altijd goed met elkaar communiceren. Om te voorkomen dat ouders verdwalen in het hulpverleningstraject, wordt het aanwijzen van één regisseur dan wel contactpersoon voor de ouders en hun kinderen, als mogelijke oplossing gezien. De regie bij een persoon, zorgt voor afstemming van de hulpverlening en maakt eveneens de drempel naar hulpverlening voor ouders lager. Factoren als nabijheid, maatwerk, waarbij rekening wordt gehouden met culturele en religieuze achtergronden van ouders, en persoonlijke betrokkenheid, worden als waardevolle factoren bij de hulpverlening aan ouders genoemd. Wanneer ouders met veel actoren te maken krijgen, is het van belang de ouders in het proces te betrekken en hen als partner te zien.

Tot slot benoemen de sleutelfiguren de belangrijke rol die scholen kunnen spelen in het herkennen van signalen en het betrekken van ouders in de aanpak van criminele uitbuiting. Ook hierin wordt het belang van bewustwording benadrukt. Hierop zou hier nog meer geïnvesteerd kunnen worden middels informatieavonden voor ouders en het opnemen van criminele uitbuiting in het reguliere beleid van de scholen.

3.2 Bevindingen enquête ouders

Aan de enquête hebben 567 respondenten deelgenomen die kinderen hebben in de leeftijd tussen 12 en 18 jaar. Negen respondenten hebben aangegeven niet in Zeeland te wonen. Daar dit onderzoek primair gericht is op ouders die gebruik maken van de lokale onderwijs en veiligheidszorg, hebben we de antwoorden van de respondenten die buiten Zeeland woonachtig zijn (n=9), buiten de analyse gehouden. In dit deel van het onderzoek wordt een kwantitatieve analyse uitgevoerd. Eerst volgt een algemene beschrijving van enkele kenmerken van de respondenten en hun kind/ kinderen. Hierna volgt per deelvraag een beschrijving van de bevindingen.

De gegevens in tabel 4 illustreren hoe de leeftjidsverdeling van de kinderen van de respondenten eruitziet.

Tabel 4: Aantal respondenten met minimaal 1 kind in de betreffende leeftijd

	Aantal	Percentage
12 jaar	157	28,1
13 jaar	159	28,5
14 jaar	147	26,3
15 jaar	117	21,0
16 jaar	113	20,3
17 jaar	98	17,6
18 jaar	74	13,3

De leeftijd van 13 jaar komt het meeste voor: 28,5 procent van de respondenten heeft minimaal één kind in deze leeftijd. Respondenten met kinderen in de oudere leeftijdsgroepen

komen minder voor, maar zijn nog ruim vertegenwoordigd. Doordat respondenten kinderen in meerdere leeftijden kunnen hebben, komt de som van de percentages boven de 100 procent. De respondenten hebben nagenoeg even veel jongens en meisjes: 62,4 procent van de respondenten heeft minimaal één meisje en 64,2 procent minimaal één jongen. Daarnaast heeft 0,9 procent minimaal één kind in de categorie anders. Tabel 5 geeft een overzicht van het soort onderwijs van de kinderen van de respondenten.

Tabel 5: Aantal respondenten met minimaal 1 kind in de betreffende onderwijsvorm

	Aantal	Percentage
Basisonderwijs	38	6,8
Regulier voortgezet onderwijs	448	80,3
Voortgezet speciaal onderwijs	56	10,0
Praktijkonderwijs	35	6,3
Middelbaar beroepsonderwijs	124	22,2
Hoger beroepsonderwijs	6	1,1

De meeste respondenten hebben minimaal één kind dat het regulier voortgezet onderwijs volgt (80,3%). Het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) volgt op de tweede plaats met 22,2 procent. Slechts 6 respondenten (1,1%) hebben een kind dat het HBO volgt.

De gegevens in tabel 6 illustreren de rol van de respondent ten aanzien van het oudste kind (in de leeftijdscategorie 12 tot en met 18 jaar).

Tabel 6: Rol respondent t.a.v. oudste kind

	Aantal	Percentage
Vader	134	24,0
Moeder	414	74,2
Pleegouders	6	1,1
Stiefvader	3	0,5
Anders	1	0,2
Totaal	558	100,0

Slechts één respondent vervuld ten aanzien van een van de jongere kinderen een andere rol. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 47 jaar, de jongste ouder is 31 jaar, de oudste is 72 jaar oud.

3.2.1 *Herkennen en signaleren criminele uitbuiting*

3.2.1.1 *Definitie criminele uitbuiting*

Aan de ouders is gevraagd of zij weleens gehoord hebben van het fenomeen criminele uitbuiting. Ongeveer 72 procent van de ouders heeft gehoord van het fenomeen criminele uitbuiting. Middels een open vraag, is gevraagd naar de bronnen voor die kennis. Uit de gegeven antwoorden komt naar voren dat de meeste respondenten (92) media (algemeen) als bron van informatie noemen, gevolgd door TV (43), nieuws (41), en sociale media (30). Er wordt ook regelmatig verwezen naar werk (26) en de krant (20) als informatieve bronnen.

Aan de respondenten is binnen de vragenlijst de open vraag gesteld wat volgens hen criminele uitbuiting zou kunnen zijn. Van de 558 respondenten hebben 42 respondenten de vraag niet beantwoord en hebben 63 respondenten expliciet aangegeven dat zij niet weten wat criminele uitbuiting is of onzeker te zijn over de betekenis van het begrip. Sommige antwoorden bevatten dan ook omschrijvingen die wijzen op een beperkte kennis van het fenomeen criminele uitbuiting. Van de overige respondenten geeft een groot deel een algemene definitie of

beschrijving van criminele uitbuiting. Concrete voorbeelden, zoals drugshandel, dwangarbeid en criminaliteit onder dwang worden daarbij genoemd. Ouders beschrijven criminele uitbuiting vaak als een situatie waarin iemand wordt gedwongen iets strafbaars te doen. Kernwoorden als dwang, onder druk gezet, misbruik en manipulatie worden door de respondenten genoemd. Ouders noemen situaties waarin jongeren worden gedwongen tot illegale activiteiten, zoals diefstal of drugshandel. Het laatste is het meest genoemde voorbeeld van criminele uitbuiting. Ouders verwijzen hierbij naar jongeren die worden ingezet om drugs te transporteren of te verkopen. Enkele ouders plaatsen criminele uitbuiting in de context van illegale arbeid ('moderne slavernij'). Naast bovenstaande voorbeelden wordt ook een enkele keer financiële uitbuiting genoemd, zoals onder dwang afstaan van geld gedwongen worden persoonlijke (financiële) gegevens af te staan. Sommige respondenten hebben het fenomeen criminele uitbuiting gekoppeld aan bredere maatschappelijke problemen, zoals armoede, ongelijkheid en de invloed van criminele netwerken. Begrippen als loverboys, ondermijning en mensenhandel worden genoemd, wat mogelijk aangeeft dat sommige respondenten criminele uitbuiting zien als onderdeel van bredere criminaliteit. Uit de analyse blijkt dat enkele ouders hun beeld baseren op mediaberichten, vooral rondom jongeren die betrokken raken bij georganiseerde misdaad.

Voor een eenduidig begrip van de definitie criminele uitbuiting is gekozen om na de beantwoording van bovenstaande vragen de in dit onderzoek gehanteerde definitie van criminele uitbuiting geven: *'Het uitbuiten van jongeren in de leeftijdscategorie van 12 tot en met 18 jaar, door hen aan te zetten tot het plegen van strafbare feiten waarbij de uitbuiters financieel belang heeft'*.

3.2.1.2 Zorgen over criminele uitbuiting

Aan de ouders is gevraagd of zij zich zorgen maken over criminele uitbuiting onder jongeren en of zij zich weleens zorgen maken over de betrokkenheid van hun kind/ kinderen bij criminele uitbuiting. In tabel 7 en tabel 8 volgt een overzicht van de gegeven reacties.

Tabel 7 stelling: *Ik maak mij zorgen over criminele uitbuiting onder jongeren*

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	14	2,5
Mee oneens	45	8,1
Niet mee eens, niet mee oneens	67	12,0
Mee eens	247	44,3
Helemaal mee eens	157	28,1
Nooit over nagedacht	28	5,0
Totaal	558	100,0

Tabel 8 stelling: *Ik maak me weleens zorgen over de betrokkenheid van mijn kind(eren) bij criminele uitbuiting⁵*

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	84	20,5
Mee oneens	145	35,5
Niet mee eens, niet mee oneens	102	24,9
Mee eens	66	16,1
Helemaal mee eens	12	2,9
Totaal	409	100,0

⁵ Vanwege een technische storing binnen de enquête hebben de eerste 149 respondenten deze vraag niet gekregen, dit heeft geen consequenties voor de beantwoording van de onderzoeksvragen.

Ouders maken zich zorgen over criminele uitbuiting onder jongeren in het algemeen, ongeveer 73 procent is het eens of helemaal eens met deze stelling. Aan ouders is ook de stelling voorgelegd over of zij zich weleens zorgen maken over de betrokkenheid van hun kind(eren) bij criminele uitbuiting. Een meerderheid van de respondenten (56%) maakt zich geen zorgen over betrokkenheid van hun kind(eren) bij criminele uitbuiting. Daarentegen doet 19 procent dat wel.

3.2.1.3 Herkennen criminele uitbuiting

Aan de ouders is gevraagd in hoeverre zij denken dat hun kind/ kinderen te maken kan krijgen met criminele uitbuiting. In tabel 9 volgt een overzicht van de reacties van de respondenten.

Tabel 9 stelling: De kans dat mijn kind te maken krijgt met criminele uitbuiting is reëel

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	18	3,2
Mee oneens	136	24,4
Niet mee eens, niet mee oneens	193	34,6
Mee eens	184	33,0
Helemaal mee eens	25	4,5
N.v.t. kind al betrokken	2	0,4
Totaal	558	100,0

Wanneer het om hun eigen kinderen gaat maken ouders zich iets minder zorgen al geeft nog ongeveer 37 procent aan de kans dat hun kind te maken krijgt met criminele uitbuiting reëel te achten. Twee ouders melden dat hun kind al betrokken is bij criminele uitbuiting.

Aan de ouders is ook gevraagd of zij een slachtoffer en een dader van criminele uitbuiting denken te kunnen herkennen. Tabel 10 bevat informatie over deze vraag.

Tabel 10 stelling: Ik kan een slachtoffer of dader van criminele uitbuiting herkennen

	Slachtoffer		Dader ⁶	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	45	8,1	36	8,8
Mee oneens	231	41,4	178	43,5
Niet mee eens, niet mee oneens	212	38,0	134	32,8
Mee eens	67	12,0	59	14,4
Helemaal mee eens	3	0,5	2	0,5
Totaal	558	100,0	409	100,0

Bijna de helft van de respondenten denkt een slachtoffer van criminele uitbuiting niet te herkennen. Nog eens 38 procent geeft aan het er niet mee eens en niet mee oneens te zijn. Eenzelfde patroon zien we waar het gaat om het herkennen van een dader. De helft van de respondenten denkt een dader niet te herkennen en nog eens 33 procent twijfelt daar over.

⁶ Vanwege een technische storing binnen de enquête hebben de eerste 149 respondenten deze vraag niet gekregen, dit heeft geen consequenties voor de beantwoording van de onderzoeksvragen.

3.2.1.4 Eigen ervaringen met criminele uitbuiting

Ook is aan de ouders gevraagd of hun kind of kinderen weleens te maken heeft/ hebben gehad met criminele uitbuiting. Tabel 11 presenteert de gegeven antwoorden van de respondenten.

Tabel 11: Heeft u weleens te maken gehad met criminele uitbuiting bij uw kind(eren)

	Aantal	Percentage
Ja	25	4,5
Nee	499	89,4
Weet niet	34	6,1
Totaal	558	100,0

Aan de 25 ouders die aangeven dat hun kind(eren) weleens te maken heeft/ hebben gehad met criminele uitbuiting is gevraagd welke rol hun kind daarin speelde. Kinderen zijn vooral slachtoffer geworden (n=20), 3 kinderen zijn zowel slachtoffer en dader en bij 2 kinderen was de rol voor de ouder niet duidelijk. De aard van de uitbuiting is divers. Het meest genoemd is loverboyproblematiek (7x), verhandelen van drugs (7x) en diefstal (6x). Maar ook zaken zoals afpersing, sexting en verkopen van vapes worden genoemd.

3.2.1.5 Slachtofferschap/ daderschap

Aan de respondenten is ook de vraag gesteld welke kenmerken volgens hen van toepassing zijn op slachtoffers en welke op daders. Respondenten konden meerdere kenmerken per vraag aankruisen. Tabel 12 geeft een overzicht van de gegeven antwoorden.

Tabel 12: Kenmerken welke respondenten noemen van slachtoffers en daders (meerdere antwoorden mogelijk)

	Slachtoffers		Daders	
	Aantal	Percentage respondenten	Aantal	Percentage respondenten
Oververmoeidheid	251	47,8	47	9,7
Storend gedrag	259	49,3	238	49,1
Gebrek aan motivatie	220	41,9	118	24,3
Nieuwe en dure kleding	306	58,3	421	86,8
Meerdere telefoons	316	60,2	432	89,1
Hoge afwezigheid (schoolverzuim)	383	73,0	221	45,6
Onderwijsresultaten gaan achteruit	421	80,2	154	31,8
Bijbaantjes tot midden in de nacht	223	42,5	182	37,5
Altijd een smoesje hebben	398	75,8	288	59,4
Altijd bereikbaar en beschikbaar zijn	225	42,9	316	65,2
Ik denk dit niet te kunnen herkennen	59	10,6	103	18,5

Respondenten kruisten gemiddeld bijna 6 slachtofferkenmerken aan en rond de 5 daderkenmerken. Het hebben van meerdere telefoons wordt door 89 procent van de respondenten gezien als het belangrijkste daderkenmerk, gevolgd door het hebben van nieuwe en dure kleren (87%). Meer dan de helft van de respondenten vindt dit ook slachtofferkenmerken, maar nog kenmerkender hiervoor wordt het achteruitgaan van onderwijsresultaten (80%), altijd een smoesje hebben (76%) en hoge afwezigheid (73%) gezien. Aan de respondenten is gevraagd of zij nog andere kenmerken kunnen noemen. De 32 respondenten die hier bij slachtofferkenmerken op ingaan noemen vooral gedragsveranderingen: niet meer dezelfde zijn, angstiger en meer gesloten worden. Als daderkenmerken wordt daarnaast ook machogedrag, het hebben van foute vrienden, van buitenlandse komaf zijn en veel cashgeld hebben, genoemd.

Niet iedereen denkt slachtoffers of daders te herkennen; ongeveer 11 procent denkt slachtoffers niet te kunnen herkennen en 19 procent vermoedt daders niet te kunnen herkennen.

3.2.1.6 Knelpunten

Binnen de vragenlijst is niet specifiek ingezoomd op het ervaren van knelpunten in het herkennen of signaleren van criminele uitbuiting, daar een gesloten vragenlijst zich minder leent om onbekende knelpunten aan het licht te brengen. Binnen de interviews is hier wel op in gegaan.

3.2.2 Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid

Binnen de vragenlijst zijn diverse vragen en stellingen voorgelegd aan de responderen over in hoeverre zij de weg weten te vinden binnen de zorg- en veiligheidsdomeinen.

Aan de respondenten is gevraagd of zij weten wat zij moeten doen als zij vermoeden dat hun kind of een van hun kinderen betrokken is bij criminele uitbuiting. Iets meer dan de helft van de ouders (55%) weet wat zij moeten doen als zij vermoedens hebben van criminele uitbuiting bij hun kinderen en iets minder dan de helft van de ouders (45%) geven aan dit niet te weten.

Aan de ouders is ook gevraagd of zij vermoedens van criminele uitbuiting zouden melden. Een overzicht van de gegeven antwoorden is te zien in tabel 13

Tabel 13 stelling: Wanneer ik criminele uitbuiting signaleer of er vermoedens van heb, zou ik dit melden

	Aantal	Percentage
Ja	422	75,6
Nee	9	1,6
Ik weet niet waar	127	22,8
Totaal	558	100,0

Ruim 75 procent van de ouders geeft aan ook daadwerkelijk te melden wanneer zij criminele uitbuiting signaleren of vermoedens daarvan hebben bij hun kinderen. Slechts een kleine 2 procent stellen dat zij dit niet zouden melden. De overige 23 procent geven aan niet te weten waar zij dit zouden moeten melden. Aan de respondenten is gevraagd of zij weleens een melding hebben gemaakt van (vermoedens van) criminele uitbuiting. Tabel 14 presenteert de resultaten op deze stelling.

Tabel 14 stelling: Ik heb weleens een melding gemaakt van (vermoedens van) criminele uitbuiting

	Aantal	Percentage
Ja	27	4,8
Nee	531	95,2
Totaal	558	100,0

27 respondenten (5%) stelt daadwerkelijk melding gemaakt te hebben van (vermoedens van) criminele uitbuiting. De respondenten die op de stelling bevestigend antwoord hebben gegeven, hebben drie vervolgvragen gekregen. Allereerst is aan deze ouders gevraagd of er iets met hun melding is gedaan. 17 van de 27 melders (63%) stellen dat er ook daadwerkelijk iets met die melding is gedaan. Vervolgens is hen de vraag voorgelegd of ze na de melding op de hoogte zijn gehouden van de stand van zaken. 16 van de 27 melders (59,3%) stellen dat ze niet op de hoogte zijn gehouden van de stand van zaken van hun melding. Als laatste vervolgvraag is aan deze 27 melders gevraagd of zij tevreden zijn over de wijze waarop hun melding in behandeling

is genomen. Slechts 10 melders (37%) is tevreden over de wijze waarop de melding in behandeling is genomen.

3.2.3 (Getroffen) maatregelen

Om inzicht te krijgen in welke maatregelen er getroffen kunnen worden om de contacten tussen ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen dan wel te verbeteren, zijn aan de respondenten verschillende vragen en stellingen voorgelegd.

Allereest is aan de respondenten gevraagd welke maatregelen er volgens hen reeds getroffen worden ten aanzien van het fenomeen criminele uitbuiting. Hoewel ongeveer een zesde deel van de respondenten aangeeft niet te weten welke maatregelen er reeds getroffen worden, geeft het merendeel diverse voorbeelden van getroffen maatregelen. Het meest genoemde antwoord is voorlichting (op scholen), vaak in de vorm van gastlessen, informatiecampagnes en sociale media-inspanningen. Diverse respondenten benoemen ook een (toename in) controle en toezicht (onder andere op de scholen). In de antwoorden komt ook de nadruk op vroeg signalering en het belang van gesprekken en hulpverlening voor jongeren, ouders en slachtoffers terug.

Vervolgens is aan de respondenten gevraagd in hoeverre zij het belangrijk vinden dat er op school aandacht wordt besteed aan het onderwerp criminele uitbuiting onder jongeren. Tabel 15 geeft een overzicht van de resultaten.

Tabel 15 stelling: *Ik vind het belangrijk dat er op school aandacht wordt besteed aan het onderwerp criminele uitbuiting onder jongeren*

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	11	2,0
Mee oneens	7	1,3
Niet mee eens, niet mee oneens	10	1,8
Mee eens	195	35,0
Helemaal mee eens	335	60,1
Totaal	558	100,0

60,1 procent van de respondenten geeft aan het helemaal eens te zijn met deze stelling en 35,0 procent van de respondenten geeft aan het eens te zijn met de stelling. Ruim 95,1 procent van de respondenten vindt het aldus belangrijk dat er op school aandacht wordt besteed aan criminele uitbuiting onder jongeren.

Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre hun kinderen voorlichting op school krijgen over criminele uitbuiting onder jongeren. Tabel 16 presenteert de resultaten op deze vraag.

Tabel 16: *Mijn kind(eren) krijgt/krijgen op school voorlichting over het onderwerp criminele uitbuiting*

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	14	2,5
Mee oneens	35	6,3
Niet mee eens, niet mee oneens	76	13,6
Mee eens	98	17,6
Helemaal mee eens	21	3,6
Weet niet	315	56,4
Totaal	558	100,0

56,4 procent van de ouders geeft aan niet te weten of hun kind/ kinderen voorlichting krijgt/ krijgen op school over het onderwerp criminele uitbuiting. 21,2 procent geeft aan dat hun kind/ kinderen op school wel voorlichting over criminele uitbuiting onder jongeren krijgt/ krijgen.

Aan de respondenten is gevraagd of zij het belangrijk vinden dat zichzelf als ouder voorgelicht worden over het onderwerp criminele uitbuiting. Tabel 17 biedt inzicht in de gegeven antwoorden.

Tabel 17 stelling: Ik vind het belangrijk dat ik als ouder voorgelicht wordt over het onderwerp criminele uitbuiting

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	2	0,5
Mee oneens	13	3,2
Niet mee eens, niet mee oneens	60	14,7
Mee eens	232	56,9
Helemaal mee eens	101	24,8
Totaal	408	100,0

333 (81,7%) van de 408⁷ respondenten die deze vraag hebben beantwoord geeft aan eens of helemaal eens te zijn met deze stelling. Hiermee kan gesteld worden dat ouders het belangrijk vinden dat zij voorgelicht worden over het onderwerp criminele uitbuiting. Bij deze stelling is doorgevraagd over in hoeverre zij ook daadwerkelijk als ouder voorlichting krijgen over het onderwerp criminele uitbuiting onder jongeren. 557 respondenten hebben deze vraag beantwoord waarvan 87,4 procent aangeeft geen voorlichting te hebben gehad. Slechts 12,6 procent heeft voorlichting gehad over criminele uitbuiting onder jongeren. Aan de respondenten die bevestigend hebben gereageerd op de vraag of ze weleens voorlichting hebben ontvangen over het onderwerp criminele uitbuiting is gevraagd van wie zij deze voorlichting hebben gekregen. Respondenten konden meerdere opties aanvinken. In tabel 18 volgt een overzicht van gegeven reacties.

Tabel 18: Aantal respondenten dat de betreffende informatiebron aangaf (zij konden meerdere bronnen aangeven)

	Aantal	Percentage respondenten
School	49	70,0
(jeugd)Politie/Wijkagent	6	8,6
Gemeente	5	7,1
GGD	0	0,0
Veilig thuis	2	2,9
Zorg- en veiligheidshuis	0	0,0
Huisarts	1	1,4
Jongerenwerk	3	4,3
Jeugdzorg	2	2,9
(Social) Media ((online) nieuwsberichten e.d.)	28	40,0
Anders	6	8,6

In totaal zijn er 102 reacties geregistreerd. De meest genoemde bron is voorlichting via school; 70 procent van de respondenten noemde deze bron. (Sociale) media, waaronder online nieuwsberichten, staat op de tweede plaats met 28 reacties (40,0%). Andere genoemde

⁷ Vanwege een technische storing binnen de enquête hebben de eerste 148 respondenten deze vraag niet gekregen, dit heeft geen consequenties voor de beantwoording van de onderzoeksvragen.

bronnen zijn de (jeugd)politie en/ of wijkagent en "anders", elk met 6 reacties (8,6%). Vervolgens is gevraagd naar de bevindingen van de respondenten over de ontvangen voorlichting. Tabel 19 geeft weer hoe tevreden de respondenten zijn over de voorlichting die zij hebben gekregen.

Tabel 19 stelling: Ik ben tevreden over de voorlichting die ik heb gekregen over criminele uitbuiting

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	0	0,0
Mee oneens	6	8,6
Niet mee eens, niet mee oneens	23	32,9
Mee eens	34	48,6
Helemaal mee eens	7	10,0
Totaal	70	100,0

In totaal hebben 70 ouders een antwoord gegeven op de stelling: "Ik ben tevreden over de voorlichting die ik heb gekregen over criminele uitbuiting." De meerderheid van de respondenten heeft positief gereageerd. 34 respondenten (48,6%) geven aan het eens te zijn met de stelling, terwijl 7 respondenten (10,0%) zich helemaal eens verklaren. Samen vormen deze groepen 58,6 procent van de antwoorden. Een aanzienlijk deel van de respondenten blijft neutraal; 23 respondenten (32,9%) geven aan noch eens, noch oneens te zijn met de stelling. Aan de negatieve kant geeft een kleiner aantal respondenten aan het oneens te zijn, 8,6 procent van de respondenten, terwijl geen enkele respondent (0,0%) aangeeft het helemaal oneens te zijn. Op de vraag welke suggesties ouders hebben om maatregelen omtrent criminele uitbuiting te verbeteren antwoorden de ouders vooral dat ze het belangrijk vinden om geïnformeerd te worden. Daarbij spreken ze zowel over het belang voor voorlichten aan jongeren als aan ouders. Verder benoemen ze dat er een grotere betrokkenheid van ouders en sterkere handhaving van regels en straffen nodig is om criminele uitbuiting tegen te gaan. Daarbij wordt ook het belang van samenwerking en signalering tussen diverse partijen genoemd, evenals het creëren van een veiligere (digitale) omgeving voor jongeren.

Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre zij het belangrijk vinden dat ze kunnen samenwerken met de school van hun kind(eren) als zij te maken krijgen met criminele uitbuiting bij hun kind(eren). In tabel 20 worden de resultaten gepresenteerd.

Tabel 20 stelling: Ik vind het belangrijk dat ik kan samenwerken met de school van mijn kind(eren) als ik te maken krijg met criminele uitbuiting bij mijn kind(eren).

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	8	1,4
Mee oneens	16	2,9
Niet mee eens, niet mee oneens	24	4,3
Mee eens	241	43,6
Helemaal mee eens	264	47,7
Totaal	553	100,0

In totaal hebben 553 ouders deze vraag beantwoord. 241 respondenten (43,6%) geven aan het eens te zijn met de stelling, terwijl 264 respondenten (47,7%) aangeven het helemaal eens te zijn. Samen vormen deze groepen 91,3 procent van de antwoorden. Als vervolgvraag is aan de ouders gevraagd of zij nog suggesties hebben over hoe de samenwerking met school omtrent criminele uitbuiting versterkt kan worden. Een groot deel van de ouders benadrukt het belang van voorlichting en educatie over criminele uitbuiting voor zowel leerlingen als ouders. Daarnaast wordt het verbeteren van de communicatie en samenwerking tussen ouders, scholen

en andere betrokken partijen genoemd. Ook het trainen van schoolpersoneel in het herkennen van signalen van criminele uitbuiting en het adequaat reageren daarop, wordt als suggestie genoemd. Het instellen van anonieme meldpunten, het verhogen van toezicht en mentale weerbaarheidstrainingen voor leerlingen zijn ook enkele van de vaker genoemde suggesties.

Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre zij het belangrijk vinden dat ze kunnen samenwerken met verschillende organisaties zoals jeugdzorg, veilig thuis, de gemeente en de politie, als zij te maken krijgen met criminele uitbuiting bij hun kind(eren). In tabel 21 worden de resultaten gepresenteerd van deze vraag

Tabel 21 stelling: Ik vind het belangrijk dat ik kan samenwerken met verschillende organisaties (dit is b.v. jeugdzorg, veilig thuis, gemeente en politie) als ik te maken krijg met criminele uitbuiting bij mijn kind(eren)

	Aantal	Percentage
Helemaal oneens	13	2,3
Mee oneens	11	2,0
Niet mee eens, niet mee oneens	49	8,8
Mee eens	268	48,3
Helemaal mee eens	214	38,6
Totaal	555	100,0

In totaal hebben 555 respondenten deze vraag beantwoord. 268 respondenten (48,3%) zijn het eens met de stelling, terwijl 214 respondenten (38,6%) aangeven het helemaal eens te zijn. Samen vormen deze groepen 86,9 procent van de antwoorden. Als vervolgvraag is aan de ouders is gevraagd of zij nog suggesties hebben over hoe de samenwerking met deze instanties omtrent criminele uitbuiting versterkt kan worden. Veel ouders (circa 40) geven in hun antwoorden aan dat zij het verbeteren van de samenwerking en communicatie tussen de verschillende betrokken organisaties belangrijk vinden. Het hebben van duidelijke aanspreekpunten en vaste contactpersonen binnen de organisaties wordt vaak genoemd als een manier om de samenwerking te verbeteren. Ook het verminderen van bureaucratie en het vergroten van zichtbaarheid en betrokkenheid zijn ook veelgenoemde suggesties. Om jongeren en ouders zich gesteund te laten voelen, worden suggesties gedaan zoals het oprichten van laagdrempelige meldpunten waar vermoedens gemeld kunnen worden, en het bevorderen van vertrouwen tussen de betrokken organisaties en ouders en hun kinderen.

3.3 Bevindingen interviews ouders

3.3.1 Herkennen/ signaleren criminele uitbuiting

3.3.1.1 Definitie criminele uitbuiting

In de 13 interviews die met de ouders zijn gehouden, is de vraag voorgelegd wat zij onder criminele uitbuiting verstaan. De antwoorden die zij geven, geven zowel de complexiteit van het fenomeen, als de verschillende vormen die het kan aannemen, weer. Binnen deze uiteenlopende antwoorden is een aantal thema's te onderscheiden. Criminele uitbuiting wordt door twee ouders beschreven als een breed en meervoudig verschijnsel dat niet per se zware criminaliteit omvat. Meerdere geïnterviewden benadrukken dat criminele uitbuiting kan variëren van zware criminele activiteiten zoals drugshandel of geweld, tot kleinere, subtielere handelingen zoals diefstal of het afleveren van pakketjes. Dit geeft aan dat criminele uitbuiting volgens hen niet alleen plaatsvindt in extreme gevallen, maar ook op kleinere schaal kan plaatsvinden. Vijf ouders zien criminele uitbuiting dan ook als het gebruiken van jongeren om criminele activiteiten uit te voeren, waarbij er sprake is van (financieel) gewin voor de uitbuiters. Het wordt voorgesteld als een vorm van 'arbeid', waarbij de jongeren "werk" verrichten – zoals het

stelen van goederen of het vervoeren van drugs – zonder dat zij hier werkelijk voor worden beloond, of waarbij ze juist bedreigd worden met negatieve gevolgen wanneer ze weigeren. Dit benadrukt de uitbuitende aard van de activiteiten, waarbij de jongeren niet alleen fysiek, maar ook psychisch onder druk worden gezet. Een centraal thema in de antwoorden is dan ook de rol van dwang en manipulatie. Vijf ouders noemen expliciet dat jongeren worden gedwongen of gemanipuleerd om criminele activiteiten uit te voeren. Dit kan plaatsvinden door middel van druk van de groep, bedreiging of valse beloftes van financiële of sociale voordelen. Een aantal ouders noemt het begrip 'ronselen', waarbij drie ouders specifiek benoemen dat met name jongeren die kwetsbaar of gevoelig zijn voor manipulatie slachtoffer worden.

Een ander belangrijk aspect van criminele uitbuiting, volgens de ouders, is het gebruik van sociale netwerken en groepsdruk om jongeren in het criminele milieu te trekken. Ouders beschrijven hoe jongeren kunnen worden beïnvloed door oudere jongeren of 'populaire' figuren op school of in de buurt die hen het gevoel geven dat ze ergens bij horen. Groepsdruk wordt gezien als een middel dat jongeren kan dwingen om activiteiten te ondernemen die ze normaal gesproken niet zouden doen, zoals stelen of betrokken raken bij drugsactiviteiten. Twee ouders wijzen specifiek op de rol van beloftes van financiële voordelen of status, wat vaak als een lokmiddel wordt gebruikt om jongeren in criminele activiteiten te betrekken. Er wordt gesuggereerd dat het aanbieden van geld, cadeaus of toegang tot sociale activiteiten (zoals een uitje naar McDonald's) een manier is om jongeren over te halen. Dit wijst erop dat criminele uitbuiting vaak begint met verleidelijke aanbiedingen die de jongeren in eerste instantie als positief ervaren, maar die hen uiteindelijk in een vicieuze cirkel van dwang en misbruik brengen.

3.3.1.2 *Zorgen over criminele uitbuiting*

Uit interviews met de ouders komt naar voren dat vrijwel alle ouders zich zorgen maken over het fenomeen criminele uitbuiting in het algemeen, maar de aard en de intensiteit van deze zorgen variëren. Er wordt met name gewezen op de invloed van groepsdruk, sociale media en de veranderende normen onder jongeren.

Vijf ouders benoemen de rol van sociale media wanneer zij gevraagd worden naar hun zorgen. Sociale media worden gezien als een platform waar jongeren beïnvloed kunnen worden door zowel mensen die ze kennen als door onbekenden, wat het risico op criminele uitbuiting vergroot. Ouders geven aan dat het gebrek aan toezicht op onlinegedrag een belangrijke factor is in de zorg om criminele uitbuiting.

Ook afnemende sociale controle in het algemeen wordt als thema van zorg hierbij genoemd. Meer specifiek worden grotere klassen, drukke schema's van ouders en het afnemende aanbod van ondersteuning op scholen als voorbeelden van afnemende sociale controle genoemd. Eén van de ouders benoemt zorgen over schooluitval en de wijken met veel problemen als volgt:

"Ik maak me heel erg zorgen hierover vooral over het grote aantal jongeren dat thuiszit, die zich niet gehoord voelen en elkaar opzoeken. En dat is niet altijd een positief effect."
(Respondent O5)

Zes ouders benoemen voorbeelden waarin ze hun zorgen uiten ten aanzien van kinderen in hun omgeving. Hierbij wordt de kwetsbaarheid van bepaalde kinderen genoemd. Er wordt een duidelijke bezorgdheid geuit over kinderen die in hun sociaal netwerk of op school in contact komen met risicovolle invloeden. Ouders wijzen op specifieke factoren die deze kwetsbaarheid vergroten, zoals een gebrek aan een sterke thuissituatie, pesten en sociaal isolement. Ze zien deze kinderen als gemakkelijker beïnvloedbaar en dus vatbaarder voor manipulatie door uitbuiters. De meeste ouders geven aan dat ze zich momenteel geen ernstige zorgen maken over hun eigen kinderen, maar ze zijn zich wel bewust van de mogelijke risico's. Ze vertrouwen op de opvoeding die ze bieden en de controle die ze uitoefenen. Hoewel de zorgen nu nog niet groot zijn, groeit de onzekerheid hierover naarmate kinderen ouder worden. Factoren die de

ouders als belangrijk beschouwen in hun bezorgdheid zijn onder andere de invloed van leeftijdsgenoten, groepsdruk en de rol van sociale media.

3.3.1.3 Herkennen criminele uitbuiting

In algemene zin geven ouders in de gesprekken aan dat ze criminele uitbuiting denken te kunnen herkennen, maar het wordt ook als een lastige taak gezien. De meerderheid geeft aan dat het moeilijk is om te zeggen of ze het daadwerkelijk zouden herkennen, vooral omdat criminele uitbuiting zich vaak subtiel en in een vroege fase voordoet. Signalen zoals gedragsveranderingen (zoals veranderd humeur, onrust of agressie), afwezigheid van school, veranderingen in kleding of uitgaven, en verhoogde geheimzinnigheid rond telefoongebruik worden genoemd als mogelijke aanwijzingen.

"Ik hoop dat ik het zou herkennen, maar ik weet het niet. Ik denk dat niemand kan zeggen dat ze het echt zouden herkennen." (Respondent O12)

Bij hun eigen kinderen lijkt er een grotere bezorgdheid over het kunnen herkennen van criminele uitbuiting, vooral omdat ouders zich bewust zijn van de complexiteit van het gedrag van kinderen. Zeven respondenten geven aan dat ze gedragsverandering zouden opmerken, zoals meer teruggetrokken gedrag of het verbergen van informatie. Ook meer specifieke gedragingen, zoals stiekem bellen of appen in bed, laat thuiskomen en onverklaarbare uitgaven zoals dure kleding of accessoires, worden door de ouders als voorbeelden genoemd.

Sommige ouders geven aan te twijfelen of ze het onmiddellijk zouden herkennen, vooral als het kind introvert is of als het gedrag zich geleidelijk ontwikkelt. Er is ook het besef dat kinderen soms niet alles delen, vooral als ze bang zijn of onder druk staan. Ondanks deze onzekerheden, geven vijf ouders aan een sterk vertrouwen in hun band met hun kinderen te hebben, en denken ze dat ze het uiteindelijk zouden merken als er iets mis is. Hierbij benoemen ze dat het herkennen van criminele uitbuiting samenhangt met de open communicatie tussen ouder en kind en de mate van toezicht die de ouders uitoefenen.

3.3.1.4 Eigen ervaringen met criminele uitbuiting

Alvorens de vraag over eigen ervaringen beantwoord kan worden, is het van belang om eerst in te zoomen op concrete voorbeelden van criminele uitbuiting waar ouders bekend mee zijn. De 13 ouders die geïnterviewd zijn, geven verschillende voorbeelden en inzichten op de vraag of ze voorbeelden hebben van criminele uitbuiting. Ze noemen seksueel misbruik en loverboys, waarbij jongeren onder druk worden gezet om seksuele handelingen te verrichten. Het is van belang om hierbij aan te geven dat dit niet valt onder criminele uitbuiting. Dit is namelijk seksuele uitbuiting, een andere vorm van mensenhandel. Verder wordt drugscriminaliteit genoemd, waarbij jongeren gedwongen worden om drugs te verkopen of andere illegale activiteiten uit te voeren in ruil voor drugs. Het verkopen van drugs op scholen onder druk van opgebouwde schulden is ook een voorbeeld alsook jongeren die gedwongen worden om pakketjes te verzorgen zonder te weten wat erin zit, en later beseffen ze dat ze betrokken zijn bij criminele activiteiten. Er worden ook voorbeelden gegeven van jongeren die afgeperst worden en te werk worden gesteld in drugslabs. Mensenhandel en het leeghalen van containers in havens worden ook genoemd. Ook wordt financiële dwang genoemd, zoals het gebruik van geld om jongeren onder druk te zetten om criminele handelingen te verrichten, zoals diefstal. Daarnaast worden jongeren soms ingezet om illegale goederen te verhandelen of door te geven via sociale media. Een belangrijk component van criminele uitbuiting is dwang, om die reden is ingezoomd op dwang. Uit de interviews komt naar voren dat dit volgens ouders fysiek of psychologisch kan zijn, zoals bedreigingen met openbaarmaking van gevoelige informatie of fysiek geweld. Doxing (is het verzamelen of delen van persoonsgegevens om iemand te intimideren) en sexting (is het doorsturen van seksueel getinte berichten, foto's of video's zonder toestemming) worden ook genoemd als vormen van dreiging.

Na de verkenning van voorbeelden van criminele uitbuiting en dwangmiddelen is aan de ouders gevraagd of zij zelf ervaring hebben met criminele uitbuiting van hun kinderen. Vier ouders hebben bevestigend geantwoord. Vanwege de gevoeligheid van deze informatie en om de privacy en anonimiteit van de betrokkenen te waarborgen is het van belang dat de verhalen niet herleidbaar zijn naar de individuele gezinnen. In algemeenschap kan aangegeven worden dat in de voorbeelden sprake is van minderjarige jongeren die onder dwang van fysiek geweld of doxing strafbare feiten hebben gepleegd.

3.3.1.5 Slachtofferschap/ daderschap

De ouders geven aan dat ze slachtoffers en daders van criminele uitbuiting zouden kunnen herkennen aan verschillende signalen. Volgens de geïnterviewde ouders zijn slachtoffers vaak kwetsbare kinderen die misbruikt worden vanwege hun kwetsbaarheid. Deze kinderen kunnen afwijkend en ontwijkend gedrag vertonen, zoals het niet naar school gaan en dit proberen te verbergen, of thuiskomen met nieuwe spullen zonder te willen uitleggen hoe ze daaraan zijn gekomen. Kinderen die gepest worden, slecht kunnen leren, of thuis geen stabiele basis hebben, zijn volgens enkele ouders extra gevoelig voor criminele uitbuiting. Ook kinderen op praktijkscholen of speciaal onderwijs worden als kwetsbaarder gezien. Daders van criminele uitbuiting kunnen volgens ouders herkend worden aan hun manipulatieve gedrag en het gebruik van dwangmiddelen zoals fysiek geweld of dreiging met openbaarmaking van gevoelige informatie. Enkele ouders geven aan dat daders vaak jongeren zijn die zelf ooit slachtoffer zijn geweest en nu criminele activiteiten uitvoeren om een hogere status of financieel voordeel te behalen.

Een belangrijke beschermende factor, die volgens ouders een rol kunnen spelen bij criminele uitbuiting, is het hebben van een veilige en open thuisomgeving waar kinderen alles kunnen delen zonder schaamte. Betrouwbare vrienden en een hechte familieband dragen ook bij aan de bescherming van kinderen. Weerbaarheids-trainingen helpen kinderen om nee te zeggen en voor zichzelf op te komen. Wanneer er sprake is van gebrek aan bescherming en aandacht thuis, waardoor kinderen sneller in de problemen kunnen komen, wordt dit door ouders juist als een risicofactor benoemd. Kinderen die gevoelig zijn voor groepsdruk of die zich willen bewijzen, kunnen makkelijker worden beïnvloed om criminele activiteiten te ondernemen. Ook kinderen met gedragsproblemen of kinderen die moeite hebben met het inschatten van oorzaak en gevolg, lopen volgens de geïnterviewden een hoger risico.

3.3.1.6 Knelpunten

Ouders benoemen verschillende knelpunten in het herkennen/ signaleren van criminele uitbuiting. Als eerste geven zij aan dat criminele uitbuiting lastig te herkennen is, omdat kinderen vaak, al dan niet onder druk van externe factoren, niet openlijk over hun situatie praten. Zo merkt een ouder op dat het moeilijk is om te achterhalen wat er echt aan de hand is, aangezien hun kind vaak geen duidelijke antwoorden geeft. Een andere ouder benadrukt ook deze gesloten houding van kinderen, die volgens deze ouder vergelijkbaar is met de situatie van pesten, waarbij kinderen niet altijd openlijk delen wat hen dwarszit.

"Hij was niet zichzelf, niet huilen of boos, maar ik kreeg niet echt antwoord op m'n vragen. Dan weet je het al wel een beetje, maar je weet niet wat er dan precies is." (Respondent O13)

In meerdere gevallen wordt aangegeven dat de druk die jongeren ervaren vaak pas later duidelijk wordt. Een van de respondenten geeft aan hoe zij als ouders pas later ontdekten dat er dwang achter de situatie van hun kind zat. Deze verborgen druk maakte het voor deze ouders moeilijk om vroegtijdig in te grijpen. Een van de ouders vertelt daar het volgende over:

"Dat er dwang achter zat zijn we pas veel later achter gekomen. De politie heeft haar daar wel op ondervraagd maar ze heeft dat toen absoluut niet toegegeven. Dus de druk was heel erg hoog. Ze heeft ze nooit verraden." (Respondent O5)

Ook het kunnen identificeren van gedrag als criminele uitbuiting wordt als knelpunt genoemd. Een van de ouders geeft aan moeite te hebben met het onderscheid maken tussen gewone tienergedragingen en de meer verborgen tekenen van criminele uitbuiting. Een andere ouder benoemt het gebrek aan kennis als een knelpunt bij het herkennen van criminele uitbuiting en geeft aan dat niet alle ouders over de middelen, capaciteiten of kennis beschikken om criminele uitbuiting te identificeren en zegt daarover:

"Ik weet informatie te vinden op internet als ik daar behoefte aan heb maar niet alle ouders kunnen dit of hebben de capaciteiten om dit te kunnen doen." (Respondent O7)

3.3.2 *Wegwijs binnen de domeinen onderwijs, zorg en veiligheid*

3.3.2.1 *Weten ouders wat te doen bij (signalen/ vermoedens van) criminele uitbuiting*

Uit de dertien interviews blijkt dat ouders divers reageren op de vraag of zij weten wat te doen bij vermoedens of signalen van criminele uitbuiting van hun kinderen. Hoewel enkele ouders enige bekendheid hebben met hulpinstanties en mogelijke stappen, heerst er over het algemeen onzekerheid en aarzeling over de juiste aanpak. Veel ouders geven aan niet precies te weten wat ze moeten doen bij signalen van criminele uitbuiting. Vijf ouders benoemen expliciet dat zij niet goed weten welke stappen zij moeten ondernemen. Zij ervaren dit als een lastig en complex probleem. Een ouder benoemt in het bijzonder dat ouders vaak niet weten waar zij hulp kunnen zoeken, vooral omdat de hulpverlening via de gemeente vaak een hoge drempel vormt. Een groot deel van de ouders geeft aan dat zij als eerste hun eigen netwerk zouden inschakelen bij zorgen over hun kind. Ouders geven aan dat zij vrienden, familie of collega's zouden raadplegen voor advies voordat zij officiële instanties benaderen. Het netwerk van ouders fungeert hiermee als een belangrijke, laagdrempelige eerste stap voordat professionele hulp wordt ingeschakeld.

Een aanzienlijk aantal ouders geeft aan dat zij bij vermoedens of zorgen over criminele uitbuiting contact zouden opnemen met de school van hun kind. Zeven ouders benoemen school als een logische en toegankelijke plek om hun zorgen te delen en verdere stappen te bespreken. Een respondent adviseert zelfs andere ouders om eerst naar school te gaan vanwege de lage drempel. Scholen worden gezien als een belangrijk aanspreekpunt, maar er wordt door enkele respondenten ook aangegeven dat scholen zelf soms niet weten hoe ze met dergelijke meldingen moeten omgaan. Hoewel sommige ouders aangeven dat zij de politie zouden inschakelen bij ernstige vermoedens, is er ook terughoudendheid vanwege de mogelijke impact op de relatie met hun kind. Zo geven drie respondenten aan dat directe betrokkenheid van de politie kan leiden tot verlies van vertrouwen of zelfs een 'vijandige' relatie met hun kind. Eén respondent heeft ervaring met het melden bij de politie en benadrukt dat dit soms noodzakelijk is, maar ook frustrerend kan zijn vanwege de bureaucratie. Hieruit blijkt dat ouders het belang van de politie erkennen, maar voorzichtig zijn vanwege de mogelijke negatieve gevolgen voor hun gezinssituatie. Enkele ouders benoemen alternatieve hulpkanalen of ervaringen met hulpverlening. Een respondent benadrukt het belang van multidisciplinaire samenwerking tussen instanties en uit haar frustratie over het kastje-naar-het-muurtje-gevoel in het beginstadium van hulp zoeken. Een andere respondent noemt de huisarts als een mogelijke eerste stap naast de school. Twee andere respondenten geven aan dat zij niet bekend zijn met specifieke hulpverleningsfuncties zoals de zorgcoördinator mensenhandel. Er is behoefte aan betere coördinatie tussen hulpverleningsinstanties en duidelijke informatievoorziening richting ouders. Sommige ouders benadrukken het belang van een vertrouwensrelatie met hun kind voordat zij actie ondernemen. Zo geven twee respondenten

expliciet aan dat zij eerst het gesprek met hun kind aangaan en eventueel afspraken maken over het monitoren van hun telefoon of gedrag. Een respondent wijst op de noodzaak om kinderen uit te leggen wat gezonde vriendschappen en grenzen zijn, vooral als zij al eerder slachtoffer zijn geweest. Dit benadrukt het belang van communicatie binnen het gezin als eerste verdedigingslinie tegen criminele uitbuiting.

De analyse van de dertien interviews toont aan dat ouders zich vaak onzeker voelen over de juiste stappen bij vermoedens van criminele uitbuiting. Hoewel sommigen weten dat school, politie en andere instanties benaderd kunnen worden, ontbreekt er bij velen kennis over de exacte procedure en de beschikbare hulpbronnen. Daarnaast vormt de drempel om professionele hulp te zoeken, mede door angst voor bureaucratie en de impact op de ouder-kindrelatie, een obstakel.

3.3.3 *(Getroffen) maatregelen*

Aan de geïnterviewden zijn verschillende vragen gesteld over algemene maatregelen die al dan niet zijn getroffen en maatregelen die door de ouders zelf of door school zijn getroffen. Met deze vragen is geprobeerd inzicht te krijgen in de al dan niet bestaande maatregelen, waarna er is doorgevraagd naar de behoefte aan kennis en voorlichting over het onderwerp en in welke vorm de geïnterviewden dit zouden willen ontvangen.

3.3.3.1 *Getroffen maatregelen algemeen*

Meerdere respondenten geven aan dat ze niet weten welke maatregelen getroffen zijn. Dit wijst op een lacune in de communicatie over bestaande initiatieven. Er wordt tevens aangegeven dat als er al initiatieven zijn om ouders te informeren, dat de opkomst soms beperkt is. Respondenten benadrukken hierin het belang van samenwerking tussen de verschillende organisaties en instanties. Er is sprake van een gebrek aan samenhang en effectieve coördinatie, wat kan leiden tot een gevoel van rondgestuurd worden zonder concrete hulp. Betrokkenheid van scholen en het informeren van ouders wordt genoemd als een manier om bewustwording te vergroten. Enkele ouders geven aan dat ouders onvoldoende geïnformeerd zijn over hoe ze signalen van criminele uitbuiting zouden kunnen herkennen en sommigen benadrukken dat maatregelen te laat komen ondanks eerdere signalen.

3.3.3.2 *Getroffen maatregelen door ouders*

Vier ouders benadrukken het belang van open communicatie met hun kinderen over de risico's van criminele uitbuiting. Dit wordt vaak gekoppeld aan het creëren van een veilige haven waarin kinderen zich gesteund voelen. Twee ouders noemen het controleren van de onlineactiviteiten van hun kinderen en het installeren van apps om hun locatie te volgen. Dit toezicht lijkt echter afhankelijk van vertrouwen binnen het gezin. Twee andere ouders geven aan actief hulp gezocht te hebben via politie, school of internet om hun kinderen te beschermen. Ouders proberen hun kinderen bewust te maken van risico's zoals sexting en verkeerde vriendschappen en dezelfde ouders uiten ook hun frustratie over het feit dat het onmogelijk is om volledige controle te houden over de invloeden waar hun kinderen mee te maken krijgen. De antwoorden laten zien dat ouders worstelen met de complexiteit van criminele uitbuiting en dat ze handvatten missen om hun kinderen adequaat te beschermen of te helpen.

3.3.3.3 *Getroffen maatregelen door school*

De gegeven antwoorden laten een gevarieerd beeld zien over de maatregelen die scholen nemen tegen criminele uitbuiting en de behoeften van ouders rondom dit thema. Sommige scholen bespreken gerelateerde onderwerpen zoals loverboys, drugs, en sociale media, maar criminele uitbuiting wordt vaak slechts zijdelings aangeraakt. Coachgesprekken, inloopspreekuren en algemene voorlichting worden genoemd, maar de bekendheid ervan is laag bij ouders en volgens ouders ook bij hun kinderen. Preventieve acties zoals kluisjescontroles en zichtbare hulpverleners, zoals de jeugdpolitie en jongerenwerk, worden benoemd. Er zijn

incidenteel gastsprekers, ervaringsdeskundigen of thema-lessen over criminele uitbuiting, maar deze zijn vaak beperkt tot een enkele sessie. Sommige ouders geven aan dat scholen prioriteit geven aan andere thema's, zoals drugs en sociale media. Een aantal geïnterviewden geeft aan dat het drukke lesprogramma en de prestatiedruk maken dat scholen vaak niet genoeg tijd en middelen hebben om structureel aandacht te besteden aan dit soort thema's, terwijl dit wel als belangrijk wordt gezien.

3.3.3.4 Belang van aandacht voor het thema

Ouders benadrukken het belang van regelmatige en uitgebreide voorlichting, zowel voor kinderen als voor ouders. Er wordt geopperd om al vanaf de basisschool aandacht te besteden aan criminele uitbuiting. Ouders geven aan dat informatie over beschikbare ondersteuning, zoals zorgcoördinatoren en inloopsprekuren, beter gecommuniceerd moet worden. Sommige ouders missen concrete handvatten over hoe te handelen bij signalen van criminele uitbuiting. Voorlichtingen met ervaringsdeskundigen worden als impactvol ervaren en zouden volgens deze ouders vaker georganiseerd moeten worden. Ouders pleiten voor wekelijkse of meer frequente aandacht voor weerbaarheid en criminele uitbuiting voor hun kinderen. Voor henzelf zien zij graag fysieke dan wel online voorlichtings- en informatieavonden. De meningen verschillen over de effectiviteit van oudervoorlichting. Volgens ouders is dit afhankelijk van de betrokkenheid en bereidheid van ouders om deel te nemen en of de avond goed georganiseerd is.

3.3.3.5 Kennis en voorlichting

Zoals eerder aangegeven hebben de meeste ouders behoefte aan laagdrempelige en toegankelijke informatie in de vorm van fysieke dan wel online thema- avonden die ouders vanuit huis kunnen volgen en praktische handvatten zoals een "methode of werkwijze" die scholen direct kunnen inzetten. Verder wil men voorlichting welke is afgestemd op de behoeften van jongeren en ouders, waarbij eveneens aandacht is voor maatwerk voor verschillende doelgroepen. Denk hierbij aan campagnes gericht op ouders die minder bekend zijn met sociale media of voor ouders met andere culturele achtergronden. Het gebruik van filmpjes en verhalen die ouders raken en wakker schudden, wordt als suggestie gedaan. Hiermee wordt gedoeld op realistische voorbeelden waarin de dynamiek van criminele uitbuiting wordt uitgelegd. Bij al deze punten wordt aangegeven dat een betere samenwerking en communicatie tussen hulporganisaties, scholen en ouders noodzakelijk is. Een enkele keer wordt gepleit voor meer persoonlijk contact in plaats van alleen schriftelijke communicatie. Er wordt een oproep gedaan om ouders meer bij het probleem te betrekken; informeer ze over signalen van criminele uitbuiting en hoe ze hulp kunnen zoeken. Hiermee creëer je een gedeelde verantwoordelijkheid binnen gemeenschappen en gezinnen.

3.3.3.6 Mogelijke maatregelen/ alternatieve oplossingen

Aan de geïnterviewden is gevraagd of zij zouden willen meedenken over oplossingen voor de aanpak van criminele uitbuiting. Uit de analyse van de dertien interviews rondom het onderwerp getroffen maatregelen blijkt dat ouders en scholen alternatieve oplossingen en maatregelen voorstellen om criminele uitbuiting effectiever te bestrijden. Ze benadrukken het belang van vroege voorlichting, al vanaf de basisschool, en het inzetten van (ervarings)deskundigen om zowel jongeren als ouders bewust te maken van de risico's. Voorlichting moet via verschillende kanalen aangeboden worden, zoals thema/ informatieavonden (fysiek en online), folders, reclamespotjes en nieuwsbrieven.

Scholen en ouders hebben behoefte aan kant-en-klare voorlichtingspakketten en praktische handvatten, zodat ze gemakkelijker signalen kunnen herkennen en actie kunnen ondernemen. Daarnaast wordt het versterken van samenwerking tussen hulporganisaties, scholen en ouders als essentieel gezien. Persoonlijk contact en praktijkvoorbeelden maken informatie toegankelijker en effectiever. Tenslotte wordt maatwerk genoemd als belangrijk om specifieke doelgroepen, zoals ouders met weinig kennis van sociale media, te bereiken.

3.3.3.7 Samenwerking

3.3.3.7.1 Rol ouders

De geïnterviewden benadrukken dat ouders een cruciale rol spelen in de aanpak van criminele uitbuiting onder jongeren. De geïnterviewden beschrijven ouders als de primaire verantwoordelijken voor het welzijn en de opvoeding van hun kinderen. Hoewel ze erkennen dat ouders niet alles zelf kunnen en samen moeten werken met andere partijen, zoals scholen en hulpverleningsinstanties, wordt duidelijk gemaakt dat deze samenwerking niet betekent dat ouders hun verantwoordelijkheid kunnen afschuiven. Ook adviseren de geïnterviewde ouders om alert te zijn op signalen van verandering in het gedrag van hun kinderen, zoals een plotselinge somberheid of ongebruikelijke financiële transacties. Het in gesprek blijven met hun kinderen wordt daarbij als essentieel gezien. Dit houdt in dat ouders openheid en vertrouwen moeten creëren, zodat kinderen problemen durven delen. Hierbij wordt benadrukt dat vertrouwen en open communicatie belangrijk is. Daarnaast wordt het belang genoemd van het creëren van een veilige thuissituatie waarin kinderen zich geaccepteerd voelen en fouten mogen maken.

Uit een aantal interviews is naar voren gekomen dat het moeilijk is om de eerste tekenen van problemen te herkennen. Ze geven aan vaak pas te reageren wanneer de situatie al verder geëscaleerd is. Ondersteuning en voorlichting vanuit scholen of instanties worden daarom als waardevol ervaren, bijvoorbeeld door informatie te delen over wat er in de klas of op school speelt. Er zijn ook zorgen geuit over het gebrek aan kennis of vaardigheden van sommige ouders om met criminele uitbuiting om te gaan. Deze respondenten pleiten voor het verstrekken van handvatten, bijvoorbeeld via voorlichtingsbijeenkomsten, om ouders te ondersteunen in het bespreekbaar maken van gevoelige onderwerpen. Daarnaast wordt voorgesteld om ouders te wijzen op beschikbare hulpbronnen, zoals de huisarts, politie, of specifieke instanties, indien de situatie daarom vraagt, zodat zij hun verantwoordelijkheid kunnen nemen en indien nodig hulp kunnen inschakelen. Ten slotte zien enkele ouders het als hun verantwoordelijkheid om kinderen voor te lichten over de risico's van sociale media en negatieve invloeden binnen vriendengroepen. Ze benadrukken dat herhaling hierin belangrijk is, omdat kinderen soms pas later de boodschap begrijpen. Anderen merken op dat opvoeden een voortdurende balans is tussen het bieden van vrijheid en het beschermen tegen gevaren, waarbij ouders vaak op hun intuïtie moeten vertrouwen.

3.3.3.7.2 Rol school

De ouders beschouwen de school als een belangrijke schakel in de aanpak van (potentiële) criminele uitbuiting onder jongeren. Veel respondenten benadrukken dat scholen een cruciale rol spelen in het signaleren van problemen en het informeren van ouders. Zij vinden dat scholen aandacht moeten besteden aan het bespreekbaar maken van criminele uitbuiting en het bieden van voorlichting, zowel aan kinderen als ouders. In sommige gevallen worden zorgen geuit dat dergelijke onderwerpen slechts marginaal aan bod komen in het drukke onderwijscurriculum, terwijl dit structurele aandacht verdient.

Wat betreft de vraag of er een contactpersoon binnen de school beschikbaar is, geven respondenten aan dat zij meestal vertrouwen hebben in de mentor of een intern begeleider als eerste aanspreekpunt. Op het speciaal voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs lijken de lijnen korter en ervaren ouders het contact als warmer en directer. In het regulier onderwijs wordt echter genoemd dat klassen vaak groter zijn, waardoor signalen van kwetsbaarheid minder snel worden opgepikt. Het blijkt ook dat ouders niet altijd op de hoogte worden gesteld van belangrijke gebeurtenissen op school, wat hen belemmert om thuis in te spelen op deze situaties.

Er heerst een breed gedeelde opvatting dat scholen duidelijkheid moeten scheppen over de vervolgstappen bij signalen van criminele uitbuiting. Het expliciet melden van zorgen wordt als

een kerntaak van scholen gezien. Sommige ouders ervaren echter een hoge drempel om contact te zoeken met externe instanties en verwachten hierbij een actieve ondersteunende rol van de school.

Ouders hebben wisselende ervaringen met vertrouwen in contactpersonen. Waar sommigen positieve interacties melden met bijvoorbeeld de mentor, benoemen anderen dat dit vertrouwen afhankelijk is van het type onderwijs of persoonlijke ervaringen. In enkele gevallen wordt aangegeven dat de acties vanuit school of het gebrek daaraan—zoals niet ingrijpen na een incident—het vertrouwen kunnen schaden. De rol van scholen wordt verder genuanceerd door de complexiteit van gezinsproblematiek en de beperkte middelen van scholen.

Samenvattend beschouwen ouders de school als een essentiële speler in het tegengaan van criminele uitbuiting. Er zijn duidelijke verwachtingen rondom signaleren, informeren, en het faciliteren van oplossingen. Tegelijkertijd wordt erkend dat de capaciteit en middelen van scholen soms tekortschieten om aan deze verwachtingen te voldoen. Het gebrek aan structurele communicatie en de hoge werkdruk binnen het onderwijs vormen daarbij aanzienlijke uitdagingen.

3.3.3.7.3 Rol zorg- en veiligheidsorganisaties

Uit de antwoorden blijkt dat ouders een belangrijke rol spelen in de aanpak van criminele uitbuiting onder jongeren. Hoewel zij verantwoordelijk worden gehouden voor de zorg van hun kind, is er consensus dat zij deze verantwoordelijkheid niet alleen kunnen dragen. Ouders moeten kunnen rekenen op ondersteuning van zorg- en veiligheidsinstanties. Tegelijkertijd geven ouders aan dat zij vaak niet weten welke instanties zij kunnen benaderen. De hulpverlening in Nederland wordt door sommige respondenten als ontoereikend ervaren. Dit geldt in het bijzonder voor jongeren, waarbij ouders regelmatig melden dat hun kinderen niet de juiste hulp krijgen of dat het proces van hulp zoeken ingewikkeld is.

Wanneer gevraagd wordt naar contactpersonen binnen instanties, blijkt dat sommige ouders weten waar zij terecht kunnen, zoals bij een casemanager via de gemeente of schoolmaatschappelijk werk. Anderen ervaren echter een gebrek aan duidelijke aanspreekpunten. In bepaalde gevallen is er sprake van een vertrouwensband met contactpersonen, zoals wanneer een docent signalen oppikt en deze meteen doorgeeft, wat vertrouwen schept. Daartegenover staat dat er ook ouders zijn die negatieve ervaringen hebben met instanties, zoals de politie en Veilig Thuis. Sommige ouders voelen zich niet serieus genomen of vinden de benadering van instanties vijandig, wat het vertrouwen schaadt.

Op het gebied van preventie en voorlichting wordt onderstreept dat instanties een grotere rol kunnen spelen. Veel respondenten benadrukken dat er meer informatievoorziening nodig is, zowel voor ouders als scholen. Er wordt gepleit voor kant-en-klare methodes en pakketten die scholen kunnen gebruiken, aangezien scholen vaak onvoldoende tijd en middelen hebben om zelf een preventieve aanpak te ontwikkelen. Tegelijkertijd worden de hoge drempels voor toegang tot jeugdhulp benoemd. Ouders ervaren de samenwerking tussen instanties als gebrekkig, met situaties waarin zij van het kastje naar de muur worden gestuurd. Uiteindelijk leidt dit vaak tot frustratie en onzekerheid.

Ook de rol van de gemeente wordt genoemd. Jeugdhulp gaat meestal via de gemeente, maar veel ouders zijn zich daar niet van bewust. Dit gebrek aan informatie zorgt ervoor dat hulp vaak niet tijdig of effectief wordt ingezet. In sommige regio's, wordt bovendien een gebrek aan activiteiten voor jongeren gesignaleerd. Dit zou bijdragen aan verveling en problematiek zoals drugsgebruik. Lokale instellingen, zoals sportverenigingen, worden wel genoemd als potentiële partners, maar hun betrokkenheid lijkt beperkt.

Al met al blijkt dat ouders veel obstakels ervaren bij het zoeken naar ondersteuning en dat zij pleiten voor een betere coördinatie tussen instanties. Het gebrek aan duidelijke aanspreekpunten, de hoge drempels voor hulp en het gebrek aan vertrouwen in sommige instanties vormen grote uitdagingen. Tegelijkertijd wordt het belang van een gezamenlijke, toegankelijke aanpak en goede voorlichting sterk benadrukt.

3.3.3.7.4 Onmisbare partners

Bij de aanpak van (potentiële) criminele uitbuiting onder jongeren wordt het belang van samenwerking tussen diverse partners benadrukt. Respondenten wijzen op een multidisciplinaire aanpak waarbij verschillende organisaties en personen hun unieke bijdrage leveren. Veilig Thuis wordt vaak genoemd als een onmisbare partner vanwege hun expertise in het beschermen van kinderen en gezinnen. Ook scholen spelen een cruciale rol, niet alleen als plek waar signalen kunnen worden opgepikt, maar ook als schakel tussen ouders en andere betrokken instanties. Personen met pedagogische kennis, zoals leerkrachten en hulpverleners in het speciaal onderwijs, worden gezien als essentiële schakels in het netwerk rondom jongeren.

De politie en wijkagenten worden eveneens genoemd, hoewel er een nuance wordt gemaakt: hun betrokkenheid kan afschrikwekkend werken, wat vraagt om zorgvuldige afstemming. Buurteams, jongerenwerkers en maatschappelijk werkers worden genoemd als waardevolle partners die dicht bij jongeren en hun leefomgeving staan. Dit wordt aangevuld met de suggestie om lokale sportverenigingen en na schoolse activiteiten te benutten om jongeren in een informele setting te bereiken.

Naast directe hulpverlening wordt er ook aandacht gevraagd voor preventie en voorlichting. Het belang van korte lijnen en duidelijke aanspreekpunten tussen ouders, scholen en hulpinstanties wordt sterk benadrukt. In dit kader wordt gepleit voor een centrale contactpersoon, bijvoorbeeld iemand van de school, die een brug kan slaan tussen ouders en de diverse organisaties. Deze aanpak kan voorkomen dat ouders en jongeren verdwalen in een complex systeem van hulpverlening.

Verder wordt erop gewezen dat hulp niet alleen gericht moet zijn op slachtoffers, maar ook op daders. Het kennen van het verhaal van een dader kan bijdragen aan een effectievere aanpak, zonder daarmee daden goed te praten. Ook wordt gesuggereerd dat ouders beter betrokken kunnen worden via reeds bestaande contacten, bijvoorbeeld door hulpverleners in het speciaal onderwijs of ambulante medewerkers.

Tot slot wordt genoemd dat de toegang tot hulp beter gestroomlijnd moet worden. Respondenten benadrukken dat de inzet van bestaande structuren, zoals buurteams en instanties die al betrokken zijn bij gezinnen, essentieel is om laagdrempelige en effectieve hulp te bieden. Er is behoefte aan een heldere en gecoördineerde aanpak waarin direct gehandeld kan worden bij signalen van criminele uitbuiting.

4 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van het onderzoek samengebracht en vertaald naar concrete aanbevelingen. We starten met een herhaling van de doelstelling, de hoofdvraag en de deelvragen, om het kader van het onderzoek nogmaals te schetsen. Vervolgens presenteren we de conclusies (paragraaf 4.1), waarin we de bevindingen uit de enquête en de interviews interpreteren en in samenhang bespreken. Het hoofdstuk sluit af met aanbevelingen (paragraaf 4.2) die voortvloeien uit de bevindingen en die bijdragen aan een betere betrokkenheid van ouders in de gezamenlijke aanpak van criminele uitbuiting van jongeren. Hiermee vormt dit hoofdstuk de afsluiting van het onderzoek en biedt het concrete handvatten voor praktijkgerichte verbeteringen.

De volgende doelstellingen zijn voor dit vervolgonderzoek geformuleerd:

- Inzicht krijgen in de mate waarin Zeeuwse ouders in staat zijn betrokkenheid van hun kinderen bij criminele uitbuiting te herkennen.
- Inzicht krijgen in de mate waarin ouders die vermoedens hebben van betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kinderen de weg weten te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid.
- Inzicht krijgen in de mogelijkheden om contacten tussen ouders, scholen en de zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen als wel te verbeteren.

Deze doelstellingen is vertaald naar de volgende hoofdvraag:

In hoeverre zijn Zeeuwse ouders in staat signalen van betrokkenheid van hun kinderen bij criminele uitbuiting te onderkennen en indien gewenst hulp te zoeken en te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid?

De hoofdvraag is onder te verdelen in de volgende onderzoeksvragen:

Tabel 22: Weergave van de deelvragen

	Deelvragen
Herkennen/ signaleren criminele uitbuiting	In hoeverre zijn ouders bekend met het fenomeen criminele uitbuiting? In hoeverre zijn ouders in staat betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kind(eren) te herkennen?
Wegwijs binnen zorg en veiligheid	In hoeverre weten ouders die vermoedens hebben van betrokkenheid bij criminele uitbuiting van hun kind(eren) hun weg te vinden binnen de domeinen zorg en veiligheid? Hoe worden deze contacten tussen scholen, ouders, zorg- en veiligheidsinstanties ervaren?
(Getroffen) maatregelen	Welke maatregelen kunnen er getroffen worden om deze contacten tussen ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen dan wel te verbeteren?

4.1 Conclusies

4.1.1 *Herkennen/ signaleren van criminele uitbuiting*

Uit de enquête met de ouders geeft 72 procent van de ouders aan weleens gehoord te hebben van het fenomeen criminele uitbuiting. De belangrijkste bron van informatie zijn media, zoals Tv-programma's en nieuwsberichten, gevolgd door werk en sociale media. Dit toont aan dat ouders in Zeeland over het algemeen op de hoogte zijn. Vier op de vijf ouders kan een algemene omschrijving geven van criminele uitbuiting of wezenlijke elementen daarvan benoemen. Ouders beschrijven criminele uitbuiting als dwang, manipulatie, en het gebruik van jongeren voor illegale activiteiten, zoals drugshandel en diefstal. Een deel van de ondervraagde ouders (4,5%) heeft daadwerkelijk te maken gehad met criminele uitbuiting bij hun eigen kinderen. Hoewel ouders ook voorbeelden geven van seksuele uitbuiting waarvan hun kind slachtoffer is geworden, gaat het in geval van criminele uitbuiting vooral om gedwongen verhandelen van drugs en diefstal.

Een meerderheid van de ouders (73%) maakt zich zorgen over criminele uitbuiting onder jongeren. Echter, wanneer het specifiek gaat over de betrokkenheid van hun eigen kinderen, geeft 56 procent aan zich geen zorgen te maken, terwijl 19 procent wel bezorgd is. Ouders maken zich minder zorgen wanneer het om hun eigen kinderen gaat, waarbij slechts 37 procent denkt dat hun kind daadwerkelijk in contact kan komen met criminele uitbuiting. De interviews tonen aan dat ouders zich vooral zorgen maken over de invloed van groepsdruk, sociale media, en de veranderende normen onder jongeren, wat hen kwetsbaar maakt voor uitbuiting. Een belangrijk aandachtspunt is het kunnen herkennen van criminele uitbuiting door ouders. Zo denkt 11 procent van de ouders in de praktijk een slachtoffer te kunnen herkennen en 19 procent denkt een dader te herkennen. Aan de hand van de voorgelegde mogelijke signalen, wijzen ouders vooral gedragsverandering, verhoogde geheimzinnigheid rond telefoongebruik en schoolverzuim aan als signalen die in de richting van criminele uitbuiting zouden kunnen wijzen.

Dit gebrek aan zelfvertrouwen in het herkennen van criminele uitbuiting is deels te wijten aan de subtiele aard van criminele uitbuiting in de vroege fase en het feit dat jongeren hun uitbuiters vaak (tijdelijk) succesvol kunnen verbergen. Uit de verdiepende interviews blijkt dat ouders gedragsveranderingen als mogelijke aanwijzing zien voor criminele uitbuiting, zoals, afwezigheid van school, en onverklaarbare uitgaven. Een deel van de ouders twijfelt of ze deze signalen daadwerkelijk zouden herkennen, vooral wanneer het om introverte kinderen gaat of als het gedrag zich geleidelijk ontwikkelt. Sommige ouders hebben het vertrouwen dat een goede band met hun kind hen zal helpen om criminele uitbuiting tijdig te signaleren, maar er is tevens een duidelijke onzekerheid over het herkennen van subtiele gedragsveranderingen.

Volgens de sleutelfiguren zijn ouders over het algemeen minder goed bekend met het begrip criminele uitbuiting. Dit heeft volgens hen te maken met diverse factoren die het begrip of het herkennen van criminele uitbuiting beïnvloeden, zoals de manier waarop het begrip wordt uitgelegd, culturele en sociale omstandigheden en de mate van zorg die ouders over hun kinderen hebben. De term criminele uitbuiting wordt volgens een deel van de sleutelfiguren als abstract ervaren. De zorg- en veiligheidspartners geven aan dat ouders vaak niet goed in staat zijn om criminele uitbuiting te herkennen, tenzij ze over specifieke kennis beschikken of de signalen duidelijk zijn. In sommige gevallen kan ontkenning een rol spelen, waarbij ouders moeite hebben om het gedrag van hun kinderen in verband te brengen met criminele uitbuiting. In sommige gevallen kunnen ouders signalen wel herkennen, maar leggen ze de link met criminele uitbuiting niet.

Hoewel ouders in Zeeland enige basiskennis hebben over criminele uitbuiting, blijkt het in de praktijk moeilijk voor ouders om deze problematiek te kunnen herkennen. Dit wordt versterkt door het heimelijke karakter van uitbuiting. De grootste zorg ligt in de onduidelijkheid en het gebrek aan vertrouwen bij ouders om criminele uitbuiting bij hun eigen kinderen te herkennen. Verder komt zowel uit de enquête als de interviews met de ouders de behoefte aan informatie en voorlichting naar voren. Ook door de sleutelfiguren wordt het belang van investeren op bewustwording, zowel op scholen als binnen gezinnen, onderschreven.

4.1.2 *Wegwijs binnen zorg en veiligheid*

Uit de resultaten van de vragenlijsten blijkt dat een ruime meerderheid van de ouders (ruim 50%) weet wat te doen wanneer zij vermoedens hebben van criminele uitbuiting bij hun kinderen. Toch blijft een groot deel onzeker: 23 procent geeft aan niet te weten waar zij dergelijke vermoedens zouden moeten melden. Dit wijst op een gebrek aan duidelijkheid en gestructureerde kennis over de beschikbare meldings- en hulpkanalen binnen de zorg- en veiligheidsdomeinen. Ruim 75 procent van de ouders geeft aan daadwerkelijk te melden als zij vermoeden dat hun kind betrokken is bij criminele uitbuiting, maar 23 procent stelt dat zij de weg niet weten naar officiële meldpunten. Uit de interviews blijkt verder dat een deel van de ouders als eerste hun eigen netwerk inschakelen, zoals vrienden, familie of collega's, alvorens officiële instanties te benaderen. Dit benadrukt het feit dat de informele, directe omgeving mogelijk als toegankelijker wordt ervaren dan de formele hulpverlening.

Van de ouders die vermoedens van criminele uitbuiting hebben gemeld, heeft 63 procent het idee dat er daadwerkelijk iets met hun melding is gedaan. Tweederde van de ouders geeft aan niet tevreden te zijn met de wijze waarop hun melding in behandeling is genomen. Door ouders wordt de kloof in de communicatie tussen de melders en de zorg- en veiligheidsinstanties benoemd. Sommige ouders hebben het idee dat ze van het kastje naar de muur gestuurd worden of dat er helemaal niets met hun melding wordt gedaan. Door gebrek aan transparantie en informatievoorziening omtrent de opvolgging van meldingen, is het voor ouders lastig om vertrouwen te behouden in het hulpverleningssysteem. Uit de interviews blijkt bovendien dat ouders onzekerheid en aarzeling voelen bij het zoeken van hulp. Ze geven aan niet goed te weten welke stappen zij moeten ondernemen, en er heerst een gevoel van verwarring over waar zij terecht kunnen voor hulp. Ook uit de bevindingen uit de literatuur komt naar voren dat de toegang tot deze ondersteuning voor ouders niet altijd vanzelfsprekend is. Ouders weten niet welke stappen ze moeten ondernemen wie ze kunnen benaderen. Dit kan te maken hebben met een gebrek aan toegankelijke informatie en ondersteuning of dat ouders drempels ervaren om hun vermoedens te bespreken, zowel uit angst voor stigmatisering van hun kind als uit wantrouwen jegens instanties.

Een belangrijke bevinding uit zowel de vragenlijsten als de interviews is de noodzaak voor betere coördinatie tussen zorg- en veiligheidsinstanties. Ouders geven aan behoefte te hebben aan duidelijke en toegankelijke informatie over waar zij hulp kunnen zoeken. Een andere uitdaging die naar voren komt is de angst voor bureaucratie en de mogelijke negatieve impact van professionele hulpverlening op de ouder-kindrelatie. Ouders benadrukken het belang van een vertrouwensband met hun kind voordat zij stappen ondernemen, wat onderstreept dat communicatie binnen het gezin een cruciale rol speelt als eerste verdedigingslinie tegen criminele uitbuiting.

Ook de sleutelfiguren constateren dat ouders in de praktijk vaak niet weten waar ze moeten aankloppen met (hulp)vragen met betrekking tot criminele uitbuiting. Dit komt zowel door een gebrek aan kennis over het fenomeen en de beschikbare ondersteuningsstructuren, als door de complexiteit van het hulpaanbod. De weg die ouders moeten volgen is volgens de sleutelfiguren

vaak onduidelijk, waardoor ze verdwaald kunnen raken in het hulpverleningstraject. Dit probleem verschilt sterk per ouder, afhankelijk van hun ervaring, kennis en de mate van toegang tot de juiste informatie en netwerken.

Geconcludeerd kan worden dat ouders in Zeeland enige basiskennis hebben over wat te doen bij vermoedens van criminele uitbuiting maar dat de kennis omtrent de beschikbare professionele hulpbronnen en ondersteuningsstructuren beperkt is. Veel ouders voelen zich onzeker over de juiste stappen, mede door het ontbreken van duidelijke informatie en de ingewikkelde, vaak bureaucratische procedures binnen zorg- en veiligheidsdomeinen. Daarnaast speelt de drempel om officiële hulp te zoeken, veroorzaakt door angst voor bureaucratie en het mogelijk negatieve effect op de ouder-kindrelatie, een grote rol. Hoewel scholen als een belangrijke en toegankelijke plek worden gezien, is er nog vaak onduidelijkheid over hoe deze meldingen te behandelen. Dit onderzoek benadrukt de behoefte aan betere informatievoorziening, duidelijke richtlijnen en meer samenhang tussen hulpinstanties, zodat ouders beter in staat zijn om effectief te handelen bij signalen van criminele uitbuiting.

4.1.3 *(Getroffen) maatregelen*

Zowel uit de bevindingen vanuit de literatuur als uit de resultaten van de enquête en de verdiepende interviews, blijkt dat er diverse maatregelen (dienen te) worden getroffen die noodzakelijk zijn om criminele uitbuiting effectief te kunnen aanpakken en te verminderen. Zowel ouders, scholen als betrokken instanties benadrukken de behoefte aan structurele samenwerking, betere voorlichting en meer concrete handvatten om criminele uitbuiting te herkennen en aan te pakken.

Uit de vragenlijsten blijkt dat de meeste ouders niet goed op de hoogte zijn van de reeds getroffen maatregelen rondom criminele uitbuiting. Hoewel er initiatieven zoals voorlichting, controle, en toezicht genoemd worden, ervaren ouders vaak een gebrek aan samenhang en coördinatie. Daarnaast wordt gewezen op het belang van (vroeg)signalering en gesprekken met zowel ouders als jongeren.

Ouders, zoals blijkt uit de resultaten van de vragenlijst en de interviews, hechten veel waarde aan voorlichting. Er bestaat een duidelijke behoefte voor zowel ouders als jongeren om voorgelicht te worden over de risico's van criminele uitbuiting. Hoewel de vraag naar voorlichting groot is, blijkt uit de cijfers dat slechts een klein percentage ouders daadwerkelijk voorlichting ontvangt. Een significant deel van de ouders geeft aan niet te weten of hun kinderen voorlichting krijgen op school. De ouders benoemen het belang van meer structurele en frequente voorlichting, bij voorkeur al vanaf de basisschool. Daarbij wordt het gebruik van (ervarings)deskundigen en (online) thema/ informatiebijeenkomsten als nuttig gezien. Uit de interviews blijkt dat scholen verschillende initiatieven ondernemen, zoals gastlessen en preventieve acties zoals kluisjescontroles. Maar deze acties zijn vaak onduidelijk en onbekend bij ouders en de impact wordt als beperkt ervaren. Ouders vragen om structureel onderwijs over criminele uitbuiting dat niet beperkt blijft tot losse sessies. Scholen worden gezien als een belangrijke plek waar ouders hun zorgen kunnen uiten. Ouders geven aan dat er wel meer samenwerking nodig is tussen ouders en scholen, waarbij voorlichting en communicatie duidelijker kunnen bijdragen aan het voorkomen van criminele uitbuiting. Eerder is aangegeven dat het van belang is om kritisch te blijven op het inzetten van communicatieve instrumenten in de aanpak van ondermijning. Het onderzoeken en evalueren van preventieve maatregelen is van belang om te voorkomen dat goede initiatieven, onbedoeld, het probleem kunnen verergeren in plaats van oplossen. Alvorens voorlichtingscampagnes en educatieve programma's worden ingezet is het van belang om het doel en de doelgroep goed te begrijpen.

Volgens de sleutelfiguren wordt al enige samenwerking tussen ouders, scholen, en zorg- en veiligheidsinstanties bereikt, voornamelijk door voorlichtingsinitiatieven en persoonlijke benaderingen. Toch geven de sleutelfiguren aan dat er behoefte is aan verdere maatregelen om deze samenwerking te verbeteren. De belangrijkste punten zijn het creëren van meer bewustwording, het verbeteren van de coördinatie en communicatie tussen instanties, het bieden van maatwerk bij hulpverlening, en het verlagen van drempels voor ouders. De rol van scholen wordt ook door de sleutelfiguren genoemd als cruciaal voor zowel het herkennen van signalen als voor het betrekken van ouders bij de aanpak van criminele uitbuiting.

Zowel uit de vragenlijsten als uit de interviews blijkt dat ouders veel waarde hechten aan samenwerking met organisaties zoals de gemeente, jeugdzorg, en de politie. Ouders geven aan dat het hebben van duidelijke contactpersonen, minder bureaucratie en betere communicatie tussen instanties noodzakelijk is om effectief te kunnen reageren op vermoedens van criminele uitbuiting. Ouders hebben behoefte aan directe, laagdrempelige en structurele hulp waar zij zich gesteund en gehoord voelen. Dit wijst op de noodzaak van een meer integrale aanpak waarbij de betrokken instanties samen optrekken en ouders actiever betrekken.

De bestrijding van criminele uitbuiting kan niet beperkt blijven tot geïsoleerde acties. Zowel de literatuur als de resultaten uit de enquête en de interviews wijzen uit dat er behoefte is aan een integrale, samenhangende aanpak waarbij voorlichting, samenwerking en toegankelijke hulp centraal staan. Door intensieve voorlichting, samenwerking tussen ouders, scholen en instanties en duidelijke communicatiekanalen, kan criminele uitbuiting beter worden aangepakt en kan de veiligheid van jongeren en hun gezinnen worden versterkt.

4.2 Aanbevelingen

In dit deel van het onderzoeksrapport worden concrete aanbevelingen gepresenteerd op basis van de onderzoeksresultaten. Deze aanbevelingen zijn gericht op ouders, onderwijsinstellingen en zorg- en veiligheidsinstanties, met als doel het versterken van de samenwerking en het effectief bestrijden van criminele uitbuiting. Door het onderwerp bespreekbaar te maken, samen te werken en integraal te handelen, kunnen we signalen vroegtijdig oppikken, preventieve maatregelen versterken en een veilige omgeving creëren voor jongeren. Elk van deze aanbevelingen richt zich op het verbeteren van communicatie, voorlichting en ondersteuning, zodat alle betrokken partijen gezamenlijk een bijdrage leveren aan het tegengaan van deze ernstige vorm van mensenhandel.

Aanpak van criminele uitbuiting begint bij kennis en bewustwording.

Om te beantwoorden aan de grote behoefte van ouders aan informatie omtrent het thema criminele uitbuiting, wordt aanbevolen om ouders te informeren over reeds bestaande informatie over criminele uitbuiting en te investeren in (nadere) voorlichting voor ouders met aandacht voor het herkennen van signalen en (digitale) weerbaarheid. Bij het beoordelen van een passende voorlichting dient overwogen te worden wat het doel van de voorlichting is, voor wie de voorlichting bedoeld is (houd rekening met diversiteit binnen de doelgroep), wie de voorlichtende partner(s) zijn, en welke vorm van voorlichting passend is (digitaal, fysiek, schriftelijk, visueel enz.).

Versterk scholen met kennis en handelingsperspectief

- Ondersteun scholen met expertise omtrent signaleren en handelingsperspectief in de aanpak van criminele uitbuiting, middels educatie voor zowel medewerkers als leerlingen. Indien er gekozen wordt voor het implementeren van lesmateriaal verdient het de aanbeveling om hierin een zorgvuldige afweging te maken. Aanbevolen wordt om hierbij (geëvalueerde) interventies (structureel) te implementeren waarbij expliciet aandacht is voor het doel en de doelgroep

waarop de interventie gericht is. Voorlichting over veilig gebruik van sociale media en online platforms verdient hierin speciale aandacht.

Investeer op directe, laagdrempelige en structurele hulp

- Om aan te sluiten op de (hulp)vragen van ouders wordt aanbevolen om de informatievoorziening omtrent procedures rondom hulpverlening en interventies bij (vermoedens van) criminele uitbuiting op orde te brengen. Mogelijke middelen die hiervoor ingezet kunnen worden zijn toegankelijke (digitale)folders, websites en informatieverstrekking tijdens ouderbijeenkomsten.
- Zorg ervoor dat ouders eenvoudig toegang hebben tot regionale hulpbronnen waar ze laagdrempelig (al dan niet anoniem) terecht kunnen met zorgen en vragen omtrent criminele uitbuiting.
- **Lokaal aanspreekpunt:** Elk gezin moet een vast, lokaal aanspreekpunt hebben binnen de gemeente of een organisatie die hen begeleidt en adviseert bij vragen of zorgen.

Aandacht voor verbeteren samenwerking organisaties

- **Communicatie:** Verbeter de communicatie tussen ouders, scholen en hulpinstanties. Dit kan door structurele contactmomenten en een duidelijk aanspreekpunt binnen scholen en instanties.
- **Vertrouwen:** Ouders moeten worden gezien als partners in de aanpak van criminele uitbuiting. Dit vraagt om een respectvolle en gelijkwaardige samenwerking waarin ouders serieus worden genomen en actief betrokken zijn.
- **Verminderen van bureaucratische drempels:** Zorg ervoor dat ouders en professionals niet verdwalen in ingewikkelde procedures. Dit kan door het vereenvoudigen van meld- en hulpstructuren en het verkorten van wachttijden bij instanties.

Door deze aanbevelingen in de praktijk te brengen, kunnen ouders een grotere en actievere rol spelen in het voorkomen en signaleren van criminele uitbuiting. Dit versterkt niet alleen de veiligheid van jongeren, maar ook de gezamenlijke aanpak van dit probleem. Door de uitdagingen en behoeften van ouders beter te begrijpen en deze inzichten te combineren met bestaande kennis, worden er concrete stappen vooruit gezet.

Met dit derde onderzoek is het perspectief van ouders in kaart gebracht, waarmee de gouden driehoek —onderwijs, jongeren en ouders— volledig is belicht. Dit onderzoeks-driehoek, waarbij in de twee eerdere onderzoeken die in Zeeland zijn uitgevoerd onderwijs en jongeren centraal stonden, heeft bijgedragen aan het in kaart brengen van criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland. Hiermee is laten zien hoe onderzoek en praktijk elkaar versterken, wat heeft geleid tot een scherpere positionering van het probleem en concrete vertalingen naar de praktijk. Dankzij langdurige en intensieve investeringen, vanuit zowel overheid, onderwijsinstellingen- zorg- en veiligheidsorganisaties is het thema criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland onder de aandacht. Hiermee is gezamenlijk een stevige basis gelegd—nu is het tijd om door te pakken!

Literatuurlijst

Bekken, F. & Noteboom, F. (2021). *Ouders aan het woord. Een eerste verkenning naar de ervaring van ouders van seksueel uitgebuite kinderen in Nederland*. Leeuwarden: Fier in samenwerking met het centrum tegen kinderhandel en mensenhandel.

Boer, H. de, Ferweda, H. & Kuppens, J. (2022). *Do or Don't. Kennissynthese ingroeimechanismen en rekruteringsprocessen van jongeren in de georganiseerde criminaliteit*. In opdracht van Ministerie van Justitie en Veiligheid, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3154/3203-do-or-don%27t-volledige-tekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bos, A., Loyens, K., Nagy, V., & Oude Breuil, B. (2016). *Uitbuiting van minderjarigen in de criminaliteit in Nederland*. Den Haag: WODC Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Broek, J. van den (2024). *Jongeren in zware en georganiseerde criminaliteit: signalen en de rol van het voortgezet onderwijs*. Tijdschrift voor veiligheid, 22 (4).

Eichelsheim, V. (2019). *Crimineel gedrag over de levensloop én over generaties: de rol van het gezin*. Tijdschrift voor criminologie, 2, 61.

Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel, (2024). *Mensenhandel in beeld: fenomeenbeeld 2024*. Zwolle. [file:///C:/Users/atufekci/Downloads/emm-fenomeenbeeld-mensenhandel-2024%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/atufekci/Downloads/emm-fenomeenbeeld-mensenhandel-2024%20(1).pdf)

Keijsers, L., Branja, S., Hawk, S., Defoe, I., Frijns, T., Koot, H., Lier van, P., & Meeus, W. (2013). *Verboden vrienden als verboden vruchten. Verbieden van vriendschappen door ouders is gerelateerd aan omgang met delinquente vrienden en delinquentie van adolescenten*. Kind en Adolescent, (2013), 4, P182-194.

Kennis, M., Baloch, L, Juncker, K., & Janssen, J. (2021). *Geweld tegen sekswerkers. Ervaringen in de gemeente Tilburg*, Den Bosch: Expertisecentrum Veiligheid, Avans Hogeschool.

Kroese, J. (2022). [*Broken homes and crime: differential effects of parental separation, parental decease, and being born to a single parent on the criminal involvement in offspring*](#). NSCR/VU.

Kruisbergen, E.W., & Jonge, M.C. de., (2023). *Voorkomen is beter dan genezen... toch? Over goed bedoelde maar potentieel schadelijke vormen van preventie van ondermijning*. Tijdschrift voor Veiligheid, 22/3.

Leito, T.L.M., van Bommel, S.R., & Noteboom, F. (2021). *Het misdrijf voorbij. Een verkenning naar criminele uitbuiting in Rotterdam*. CKM. [https://www.hetckm.nl/mediadepot/199107e16369/CKM\(2021\)Hetmisdrijfvoorbij.pdf](https://www.hetckm.nl/mediadepot/199107e16369/CKM(2021)Hetmisdrijfvoorbij.pdf)

Leito, T.L.M., van Bommel, S.R., & Noteboom, F. (2022). *Kijken met andere ogen. Deel I: Een landelijke verkenning naar criminele uitbuiting in dertien (middel)grote gemeenten in Nederland*. CKM. <https://www.hetckm.nl/wp-content/uploads/2023/03/CKM-Rapport-Kijken-met-andere-ogen-2022-deel-1.pdf>

Leito, T.L.M., Leermakers, S.D.E., Covers, M.L.V. & van Bommel, S., (2023) *Criminele uitbuiting onder minderjarigen in Rotterdam. Kansen voor primair en voortgezet onderwijs*. CKM.

<https://www.hetckm.nl/wp-content/uploads/2023/10/CKM-2023.-Criminele-uitbuiting-onder-minderjarigen-in-Rotterdam.-Kansen-voor-primair-en-voortgezet-onderwijs.pdf>

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2020). *Vormen van mensenhandel*. <https://www.nationaalrapporteur.nl/mensenhandel/vormen-van-mensenhandel>

Nederlands Jeugdinstituut. (2022). *Opgroeien doe je samen. Bouwen aan een stevige pedagogische basis*.

<https://www.nji.nl/uploads/2022-12/Opgroeien%20doe%20je%20samen.pdf>

Noteboom, F., Landers, S., Ceuleers, S. & van Bommel, S. (2020). *Dader of slachtoffer? Criminele uitbuiting; verkenning onder Nederlandse scholen*. Den Haag: CKM.

Üstüner, A., Winter, M. de, Smulders, I., Janssen, J. & Kolthoff, E. (2022). *Criminele uitbuiting onder scholieren en studenten in Zeeland. Een onderzoek in het voorgezet onderwijs en Middelbaar beroepsonderwijs*, Den Bosch: Expertisecentrum Veiligheid, Avans Hogeschool.

Üstüner, A., Winter, M. de, Smulders, I., Janssen, J. (2023). *Criminele uitbuiting onder scholieren en studenten in Zeeland. Een onderzoek in het voorgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs*, Den Bosch: Centre of Expertise Veiligheid en Veerkracht, Avans Hogeschool.

Weijers, I. & Geerlings, Y. (2021). Ouders aanpakken als hun kind over de schreef gaat? *Proces*, 3, 146-154.

5 Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst interview sleutelfiguren

Introductie: de naam van de respondent kan anoniem worden verwerkt in het eindrapport.

uitleg onderzoek

Introductievraag

Vraag 1: Kunt u iets vertellen over wie u bent en wat uw functie is?

Vraag 2: Wat verstaat u onder criminele uitbuiting?

- Kunt u iets vertellen over criminele uitbuiting?
- Heeft u hiermee te maken gehad? Zo ja, wilt u hier iets meer over vertellen (aard en omvang)?
- Hoe relevant is criminele uitbuiting binnen uw functie?

Herkennen/ signaleren van criminele uitbuiting:

Vraag 3: In hoeverre zijn ouders in uw ogen bekend met het fenomeen criminele uitbuiting?

Vraag 4: In hoeverre zijn ouders volgens u in staat om criminele uitbuiting te herkennen bij hun kind/kinderen?

Vraag 5: Onderneemt u/uw organisatie activiteiten of handelingen om ouders te ondersteunen bij het opdoen van kennis met betrekking tot criminele uitbuiting? (door trainingen, spellen etc.)?

- Zo ja, hoe? (kunt u voorbeelden geven van succesvolle methoden die zijn gebruikt om ouders te betrekken bij deze kwestie?)
- Zo nee, wat zou hier volgens u nog in opgepakt kunnen worden?

Vraag 6: Hoe ervaart u deze ondersteuning?

- Niet goed: wat gaat er dan niet goed? En hoe zou deze ondersteuning dan verbeterd kunnen worden?
- Zijn er gebieden waarvan u denkt dat er meer ondersteuning nodig is voor ouders? Zo ja, welke?
- Goed: wat gaat er dan goed?

Wegwijs binnen onderwijs, zorg en veiligheid:

Vraag 7: In hoeverre weten ouders in uw ogen hun weg te vinden in het domein onderwijs, zorg en veiligheid rondom het onderwerp criminele uitbuiting?

- Is er sprake van een contactpersoon binnen uw organisatie die zich specifiek bezighoudt met criminele uitbuiting?
 - Zo ja, wordt deze persoon benaderd door ouders en/of scholen/zorg- en veiligheidsinstanties en hoe vaak en op welke wijze?
 - Heeft u het gevoel dat er wederzijds vertrouwen is tussen uw organisatie en bijvoorbeeld ouders?
 - Indien er geen contactpersoon is binnen uw organisatie is hier wel behoefte aan?
- Hoe beoordeelt u de ouderbetrokkenheid met betrekking tot criminele uitbuiting?

- Niet goed: heeft u de behoefte dat de ouderbetrokkenheid verbeterd wordt? Zo ja, hoe zou u dit graag willen zien?
- Goed: hoe zou de ouderbetrokkenheid behouden kunnen worden?
- Indien van toepassing, is er sprake van een driehoeksamenwerking tussen school, ouders en het kind?
 - Zo ja hoe ziet deze eruit?
 - Zo nee heeft u hier behoefte aan?

Vraag 8: Heeft u zelf wel eens contact of werkt u weleens samen met ouders en/of scholen/zorg- en veiligheidsinstanties met betrekking tot criminele uitbuiting?

- Zo ja, hoe vaak heeft u contact of werkt u samen.
- Op welke manier is er contact of hoe ziet de samenwerking eruit.
- Hoe wordt het contact of de samenwerking ervaren?
 - Niet goed: heeft u de behoefte dat dit contact/ samenwerking verbeterd wordt? Zo ja, hoe zou u dit graag willen zien?
 - Goed: hoe zou het goede contact/ samenwerking behouden kunnen worden?

Vraag 9: Wordt er wel eens geëvalueerd op de samenwerking met betrekking tot criminele uitbuiting?

- Zo ja, hoe vaak?
 - Op welke manier?
 - Hoe wordt de evaluatie ervaren?
 - Niet goed: heeft u de behoefte dat de evaluatie verbeterd wordt? Zo ja, hoe zou u dit graag willen zien?
 - Goed: hoe zou de goede evaluatie behouden kunnen worden?
- Zo niet, zou u hier behoefte aan hebben?

Maatregelen:

Vraag 10: Welke maatregelen treft u of worden er getroffen binnen uw organisatie voor ouders met betrekking tot criminele uitbuiting van jongeren?

- Wat vindt u van deze getroffen maatregelen?
- Hoe vaak vindt dit plaats?
- Wat zijn de opbrengsten van deze maatregelen?

Zo niet, heeft u hier behoefte aan? (vervolgens door naar volgende vraag rondom suggesties)

Vraag 11: Heeft u suggesties ten aanzien van welke maatregelen er in uw ogen getroffen kunnen worden om de contacten tussen ouders, scholen en zorg- en veiligheidsinstanties te bestendigen dan wel te verbeteren?

Afsluiting

Wilt u nog iets toevoegen aan het interview?

Bijlage 2: Vragenlijst interview ouders

Introductie: de naam van respondent en de school waar zijn/haar kinderen op zitten wordt geanonimiseerd verwerkt in het eindrapport.

Introductievraag

Vraag 1: Hoeveel kinderen heeft u in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar?

- Hoe oud is uw kind/ zijn uw kinderen?
- Kunt u iets vertellen over wie u bent en op welk onderwijstype en school uw kind(eren) zit(ten)? (VO, VSO, PRO, MBO)
- Relatie tot het kind?

1. Herkennen/ signaleren criminele uitbuiting

Vraag 2: Wat verstaat u onder criminele uitbuiting?

- Kunt u voorbeelden geven van criminele uitbuiting?

In het onderzoek wordt onder criminele uitbuiting het volgende verstaan: het uitbuiten van jongeren in de leeftijdscategorie 12-18 jaar, door hen aan te zetten of te dwingen tot het plegen van strafbare (bijvoorbeeld drugshandel) waarbij de uitbuiters financieel belang heeft.

Vraag 3: Maakt u zich weleens zorgen over criminele uitbuiting?

- In het algemeen of bij uw kind(eren)
- Waar bestaan die zorgen uit?
- Waarom maakt u zich zorgen?

Vraag 4: Denkt u dat u criminele uitbuiting zou kunnen herkennen? Bij uw kind(eren) of in het algemeen

- Hoe denkt u dit te kunnen herkennen?
- Waar denkt u een slachtoffer aan te kunnen herkennen?
- Waar denkt u een dader aan te kunnen herkennen?
- Welke knelpunten ervaart u bij het al dan niet kunnen herkennen van criminele uitbuiting?

Vraag 5: Heeft u wel eens te maken gehad met criminele uitbuiting onder uw kind/kinderen?

- Zo ja, zou u hier meer over willen vertellen? (Concrete voorbeelden of een algemeen beeld)
- Waarom denkt u dat er sprake was van (criminele) uitbuiting?

Vraag 6: Met welke vormen van criminele uitbuiting denkt u te maken hebben gehad?

2. Wegwijs binnen onderwijs, zorg en veiligheid

Vraag 7: Weet u wat u moet doen als u te maken krijgt met criminele uitbuiting bij uw kind(eren)?

- Ja...
 - Hoe wist u wat u moest doen?
 - Wat heeft u gedaan?
 - Hoe is dit verlopen?
- Nee...
 - Wat zou u mogelijk kunnen doen?
 - Heeft u ideeën of suggesties?

3. Maatregelen

Vraag 8: Welke maatregelen worden volgens u al getroffen rondom het fenomeen criminele uitbuiting?

- Vindt u het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan criminele uitbuiting?
 - Zo ja, waarom? En hoe zou dit volgens u eruit moeten zien?
 - Zo nee, waarom?

Vraag 9: Besteedt de school van uw kind/kinderen aandacht aan criminele uitbuiting?

- Wat krijgt u als ouder hiervan mee?
- Op welke manier wordt dit gedaan?
- Is dit structureel of incidenteel?
- Is dit volgens u voldoende?
 - Zo ja, wat zijn de sterke punten?
 - Zo nee, wat mist u daarin?

Vraag 10: Wordt u ondersteund bij het opdoen van kennis met betrekking tot criminele uitbuiting onder jongeren? (Voorlichting, trainingen, spellen etc.)

- Zo ja...
 - Hoe ziet dit eruit?
 - Door wie is dit gegeven?
 - Wat vond u hiervan?
- Zo nee...
 - Heeft u daar wel behoefte aan?
 - Zo ja in welke vorm zou u dit willen?
 - Van wie zou u deze ondersteuning willen krijgen?

4. Samenwerking

Vraag 11: Wat is volgens u de rol van ouders in de aanpak van (potentiële) criminele uitbuiting onder jongeren?

Vraag 12: Wat is volgens u de rol van school in de aanpak van (potentiële) criminele uitbuiting onder jongeren?

- Is er een contactpersoon binnen de school van uw kind/kinderen die u kunt benaderen?
 - Zo ja, benadert u deze persoon wel eens?
 - Heeft u het gevoel dat er wederzijds vertrouwen is tussen u en de contactpersoon?
 - Waarom wel/niet?

Vraag 13: Wat is volgens u de rol van zorg- en veiligheidsinstanties in de aanpak van (potentiële) criminele uitbuiting onder jongeren?

- Is er een contactpersoon binnen deze instanties die u kunt benaderen?
 - Zo ja, benadert u deze persoon wel eens?
 - Heeft u het gevoel dat er wederzijds vertrouwen is tussen u en de contactpersoon?
 - Waarom wel/niet?

Vraag 14: Wat zijn volgens u onmisbare partners in de aanpak van (potentiële) criminele uitbuiting onder jongeren?

Vraag 15: Heeft u het gevoel dat u betrokken wordt door scholen en/of zorg- en veiligheidsinstanties met betrekking tot criminele uitbuiting?

- Zo ja, hoe wordt de betrokkenheid ervaren?
 - Niet goed: heeft u de behoefte dat de ouderbetrokkenheid verbeterd wordt? Zo ja, hoe zou u dit graag willen zien?
 - Goed: hoe zou de ouderbetrokkenheid behouden kunnen worden?
- Zo nee, zou u graag meer betrokken willen worden? Hoe zou u dit graag willen zien?
- Is er sprake van een driehoeksamenwerking tussen u, uw kind en de school?

Vraag 16: Wordt er wel eens geëvalueerd op de samenwerking met betrekking tot criminele uitbuiting?

- Zo ja, hoe vaak?
- Op welke manier?
- Hoe wordt de evaluatie ervaren?
 - Niet goed: heeft u de behoefte dat de evaluatie verbeterd wordt? Zo ja, hoe zou u dit graag willen zien?
 - Goed: hoe zou de goede evaluatie behouden kunnen worden?

Afsluiting

Wilt u nog iets toevoegen aan het interview?

Bijlage 3: Vragenlijst enquête ouders

Onderzoek naar criminele uitbuiting onder jongeren in Zeeland

Wij hebben uw hulp nodig bij de aanpak van criminele uitbuiting onder jongeren.

Deze enquête maakt deel uit van het onderzoek 'Criminele uitbuiting in Provincie Zeeland'. Het onderzoek wordt geleid door Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht, Avans Hogeschool.

Het is bekend op scholen dat leerlingen en studenten betrokken kunnen zijn bij criminaliteit. De vraag is of jongeren vrijwillig delicten plegen of dat zij onder druk worden gezet. Daarover gaat dit onderzoek.

Eerder is er onderzoek gedaan op de Zeeuwse scholen waarbij leerlingen, studenten en medewerkers zijn gesproken. Uit deze onderzoeken is naar voren gekomen dat in de aanpak van criminele uitbuiting, samenwerking noodzakelijk is. Daarin mag u als ouder/verzorger niet ontbreken. In dit onderzoek willen we dan ook in kaart brengen hoe ouders en verzorgers hierover denken. Hiervoor hebben wij uw hulp nodig.

Wij waarderen het zeer als u onderstaande vragenlijst wilt invullen. De gegevens die u invult worden volledig geanonimiseerd verwerkt en kunnen op geen enkele wijze naar u teruggeleid worden. Er zijn geen goede of foute antwoorden; vul in wat voor u het meest van toepassing is bij de gestelde vraag of gegeven stelling. Het invullen van de enquête duurt circa 10 minuten.

Uw deelname aan deze enquête is vrijwillig en u kunt uw deelname op elk gewenst moment stoppen. Heeft u vragen over dit onderzoek of wilt u liever een interview met een van de onderzoekers? Neem dan contact op via criminele.uitbuiting.ev@avans.nl.

Geeft u toestemming voor het verwerken van uw gegevens op de wijze zoals hiervoor is beschreven?

- Ja, ik geef toestemming
- Nee, ik geef geen toestemming

0. Algemeen/ achtergrondinformatie

Vraag 0: Bent u woonachtig in provincie Zeeland?

- Ja
- Nee

Vraag 1: Hoeveel kinderen heeft u in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Meer dan 5
- Geen (Omdat deze vragenlijst zich specifiek richt op kinderen in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar, kunt u nu stoppen met het invullen van de vragenlijst. Wij danken u voor de getoonde interesse en bereidheid tot medewerking.)

Vraag 2: Vul voor uw kind(eren) de volgende antwoorden in
(alleen in te vullen voor uw kinderen die de leeftijd 12 tot en met 18 jaar hebben)

	Wat is de leeftijd van uw kind?	Welk onderwijs volgt uw kind?	Wat is het geslacht van uw kind	Wat is uw relatie ten aanzien van het kind?
Kind 1	Volgende opties kunnen aangeklikt worden: <ul style="list-style-type: none"> - 12 - 13 - 14 - 15 - 16 - 17 - 18 	Volgende opties kunnen aangeklikt worden: <ul style="list-style-type: none"> - Basisonderwijs - Regulier Voortgezet Onderwijs (VO) - Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) - Praktijkonderwijs (PRO) - Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) - Hoger Beroepsonderwijs 	Volgende opties kunnen aangeklikt worden: <ul style="list-style-type: none"> - Jongen - Meisje - Anders namelijk 	Volgende opties kunnen aangeklikt worden: <ul style="list-style-type: none"> - Vader - Moeder - Pleegouder - Stiefvader - Stiefmoeder - Anders namelijk...
Kind 2	Idem	Idem	Idem	Idem
Kind 3	Idem	Idem	Idem	Idem
Kind 4	Idem	Idem	Idem	Idem
Kind 5	Idem	Idem	Idem	Idem
Kind 6	Idem	Idem	Idem	Idem

Vraag 3: Wat is uw leeftijd?

... (open vraag)

1. Herkennen/ signaleren criminele uitbuiting

Vraag 4: Heeft u wel eens van het fenomeen criminele uitbuiting gehoord?

- Ja, namelijk via....
- Nee

Vraag 5: Wat is criminele uitbuiting volgens u?

... (open vraag)

In dit onderzoek verstaan wij onder criminele uitbuiting; het uitbuiten van jongeren in de leeftijdscategorie 12-18 jaar, door hen aan te zetten of te dwingen tot het plegen van strafbare feiten waarbij de uitbuiters financieel belang heeft.

Geef aan in hoeverre u het eens bent met onderstaande stellingen

Stelling 6: Ik maak me zorgen over criminele uitbuiting onder jongeren.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens
- Daar heb ik nog nooit over nagedacht

Stelling 7: De kans dat (een van) mijn kind(eren) te maken krijgt/ krijgen met criminele uitbuiting acht ik reëel.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens
- Niet van toepassing want mijn kind(eren) is/ zijn daar al bij betrokken

Stelling 8: Ik kan een **slachtoffer** van criminele uitbuiting herkennen.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Stelling 9: Ik kan een **dader** van criminele uitbuiting herkennen.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens

- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Vraag 10: Aan welke signalen denkt u **slachtoffers** van criminele uitbuiting te kunnen herkennen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Oververmoeidheid
- Storend gedrag
- Gebrek aan motivatie
- Nieuwe en dure kleding
- Meerdere telefoons
- Hoge afwezigheid (schoolverzuim)
- Onderwijsresultaten gaan achteruit
- Bijbaantjes tot midden in de nacht
- Altijd een smoesje hebben
- Altijd bereikbaar en beschikbaar zijn
- Anders, namelijk ...
- Ik denk dit niet te kunnen herkennen

Vraag 11: Aan welke signalen denkt u **dadere** van criminele uitbuiting te kunnen herkennen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Oververmoeidheid
- Storend gedrag
- Gebrek aan motivatie
- Nieuwe en dure kleding
- Meerdere telefoons
- Hoge afwezigheid (schoolverzuim)
- Onderwijsresultaten gaan achteruit
- Bijbaantjes tot midden in de nacht
- Altijd een smoesje hebben
- Altijd bereikbaar en beschikbaar zijn
- Anders, namelijk ...
- Ik denk dit niet te kunnen herkennen

Vraag 12: Ik maak me wel eens zorgen over betrokkenheid van mijn kind(eren) bij criminele uitbuiting?

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Vraag 13: Heeft u wel eens te maken gehad met criminele uitbuiting bij uw kind(eren)?

- Ja, ga door naar vraag 14
- Nee, ga door naar vraag 16
- Weet ik niet, ga door naar vraag 15

Vraag 14: In welke rol heeft/ hebben uw kind(eren) te maken gehad met criminele uitbuiting?

- Als slachtoffer
- Als dader
- Als slachtoffer en dader
- Dat is voor mij onduidelijk

Vraag 15: Met welke vorm(en) van criminele uitbuiting bij uw kind(eren) heeft u te maken gehad? Meerdere antwoorden zijn mogelijk

- Verhandelen van softdrugs (= onder dwang vervoeren en verkopen van softdrugs)
- Producere van softdrugs (= onder dwang helpen met het maken van softdrugs)
- Verhandelen van harddrugs (= onder dwang vervoeren en verkopen van harddrugs)
- Producere van harddrugs (= onder dwang helpen met het maken van harddrugs)
- Loverboyproblematiek (= onder dwang hebben van betaalde seks)
- Diefstal (= onder dwang stelen en/of plegen van overvallen)
- Geldezel (= uitlenen van je eigen bankrekening voor criminele activiteiten)
- Het onder dwang afsluiten van telefoonabonnementen
- Anders.....
- Geen

2. Wegwijs binnen onderwijs, zorg en veiligheid

Vraag 16: Ik weet wat ik moet doen als ik vermoedens heb van criminele uitbuiting bij mijn kind(eren).

- Ja
- Nee

Vraag 17: Ik krijg voldoende ondersteuning wanneer ik vermoedens heb van criminele uitbuiting bij mijn kind(eren).

- Ja, omdat...
- Nee
- Niet van toepassing

Vraag 18: Wanneer ik criminele uitbuiting signaleer of er vermoedens van heb, zou ik dit melden.

- Ja, namelijk bij...
- Nee, ik zou het niet melden omdat ...
- Ik weet niet waar ik deze melding zou moeten maken

Vraag 19: Ik heb weleens een melding gemaakt van (vermoedens van) criminele uitbuiting.

- Ja, namelijk bij... (ga door naar vraag 20)
- Nee (ga door naar vraag 23)

Vraag 20: Toen ik die melding heb gemaakt is er iets mee gedaan.

- Ja, namelijk...
- Nee, omdat...

Vraag 21: Ik ben na deze melding op de hoogte gehouden van de stand van zaken.

- Ja

- Nee

Vraag 22: Bent u tevreden over de wijze waarop uw melding in behandeling is genomen?

- Ja, omdat...
- Nee, omdat...

3. Maatregelen

Vraag 23: Welke maatregelen worden volgens u al getroffen rondom het fenomeen criminele uitbuiting?

... (open vraag).

Stelling 24: Ik vind het belangrijk dat er op school aandacht wordt besteed aan het onderwerp criminele uitbuiting onder jongeren.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Stelling 25: Mijn kind(eren) krijgt/ krijgen op school voorlichting over het onderwerp criminele uitbuiting.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens
- Weet ik niet

Stelling 26: Ik vind het belangrijk dat ik als ouder voorgelicht wordt over het onderwerp criminele uitbuiting.

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Stelling 27: Ik krijg als ouder/verzorger voorlichting over het onderwerp criminele uitbuiting onder jongeren.

- Ja, door naar vraag 28
- Nee, door naar vraag 30

Vraag 28: Deze voorlichting heb ik gekregen van(uit): (meerdere antwoorden mogelijk)

- School
- (jeugd)Politie/wijkagent

- Gemeente
- GGD
- Veilig thuis
- Zorg- en veiligheidshuis
- Huisarts
- Jongerenwerk
- Jeugdzorg
- (Social) Media (TV, (online)nieuwsberichten e.d.)
- Anders namelijk...

Vraag 29: Ik ben tevreden over de voorlichting die ik heb gekregen over criminele uitbuiting

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Vraag 30: Heeft u suggesties hoe de maatregelen omtrent criminele uitbuiting verbeterd kunnen worden?

... (open vraag)

Tot slot willen we aan u vier korte vragen stellen over de samenwerking van u als ouder met school en overige organisaties (zoals bijvoorbeeld jeugdzorg, veilig thuis, gemeente en politie) met betrekking tot criminele uitbuiting onder jongeren.

Stelling 31: Ik vind het belangrijk dat ik kan samenwerken met de **school** van mijn kind(eren) als ik te maken krijg met criminele uitbuiting bij mijn kind(eren).

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Vraag 32: Heeft u suggesties over hoe de samenwerking met **school** met betrekking tot criminele uitbuiting in uw ogen versterkt kan worden?

... (open vraag)

Vraag 33: Ik vind het belangrijk dat ik kan samenwerken met **verschillende organisaties** (dit is bijvoorbeeld jeugdzorg, veilig thuis, gemeente en politie) als ik te maken krijg met criminele uitbuiting bij mijn kind(eren).

- Helemaal mee oneens
- Mee oneens
- Niet mee eens niet mee oneens
- Mee eens
- Helemaal mee eens

Vraag 34: Heeft u suggesties over hoe de samenwerking met deze **verschillende organisaties** (bijvoorbeeld jeugdzorg, veilig thuis, gemeente en politie) met betrekking tot criminele uitbuiting in uw ogen versterkt kan worden? (Open vraag)

Vragen over de huidige situatie

Vraag 35: Mogen wij u benaderen voor een verdiepend interview over dit onderwerp? Ook wanneer u hier uw gegevens invult, worden uw antwoorden in de enquête (en in het interview) volledig geanonimiseerd verwerkt.

- Ja, mijn e-mailadres is.....
- Nee

Heeft u nog opmerkingen, over dit onderwerp of de enquête? Noteert u deze dan alstublieft hieronder...

Mocht u naar aanleiding van deze vragenlijst vragen hebben of zich zorgen maken over uw kind(eren) dan mag u contact opnemen met criminele.uitbuiting.EV@avans.nl

Centre of Expertise
Veiligheid & Veerkracht
Een initiatief van *avans*